

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО
ІНТЕРНЕТ-СЕМІНАРУ**

Черкаси

2015

ББЛ 74.266 – 221.1

I 66

Рекомендовано до друку Вченою радою ЧОПОПП.

Протокол №4 від 29.12.2015 року

УКЛАДАЧІ:

Добровольська Л.Н., завідувач відділу початкової освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Чорновіл В.О., методист відділу початкової освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гаряча С.А., завідувач кафедри педагогіки Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Мединська В.М., методист міського методичного кабінету установ освіти Черкаського міськвиконкому

I 66 Інноваційні підходи до викладання предмета «Я у світі»: матеріали науково-методичного інтернет-семінару / укладачі Л.Н. Добровольська, В.О. Чорновіл. – Черкаси : ЧОПОПП. 2014. – 82 с.

Посібник «Інноваційні підходи до викладання предмета «Я у світі» містить матеріали, представлені вчителями початкових класів Черкаської області до участі в науково-методичному інтернет-семінарі. Педагоги діляться досвідом проведення уроків «Я у світі» з використанням інноваційних технологій, форм і методів. Різноманітні вправи, ігрові прийоми допоможуть ефективно формувати соціальну та громадянську компетентності молодших школярів, усвідомлено сприймати та засвоювати морально-правові норми.

Для вчителів початкових класів.

©ЧОПОПП, 2015.

Зміст

1.	Вступ	4
2.	Поглянути по-новому на вивчення предмета «Я у світі»	5-10
3.	Впровадження предмета «Я у світі»	10-13
4.	Технології та практичні методи навчання учнів на уроках предмета «Я у світі»	14-19
5.	Формування пізнавальної активності учнів при викладанні курсу «Я у світі»	19-25
6.	Розвиток інтелектуально - творчих умінь учнів на уроках предмета «Я у світі»	25-31
7.	Потенціал педагогічних технологій у процесі соціалізації молодших школярів під час викладання предмета «Я у світі»	31-41
8.	Здоров'язбережувальне середовище на уроці в освітньому просторі	41-48
9.	Використання творчого спадку В.О.Сухомлинського для реалізації виховної спрямованості курсу «Я у світі»	48-54
10.	Аспекти загальнолюдських цінностей молодшого шкільного віку	54-58
11.	Виховне спрямування змісту предмета «Я у світі»	58-63
12.	Створення умов успіху та творчого співробітництва на уроках «Я у світі» засобами інноваційних технологій	63-66
13.	Виховуємо власне «Я»	66-70
14.	Психологічний супровід уроків «Я у світі» як важлива умова успішної соціальної взаємодії школярів	70-76
15.	Виховання моральних цінностей молодших школярів на основі предмета «Я у світі»	76-81
16.	Робота з прислів'ями та приказками на уроках «Я у світі»	81-84

Вступ

У новому навчальному році третьокласники почали вивчати новий предмет «Я у світі», який реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти. Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору. Тому, вчитель повинен задовольнити потребу молодшого школяра в спілкуванні з дорослими і ровесниками, прищепити учню людські чесноти та якості особистості, притаманні громадянину демократичного суспільства.

Урок «Я у світі» необхідно будувати так, щоб на ньому учні мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати різні життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки. Вчитель повинен допомогти учням отримати досвід толерантної поведінки, співпереживання, співпраці, зрозуміти значення життя як найвищої цінності. Для реалізації зазначених положень необхідно, застосовуючи практичні методи навчання, театралізацію тощо, залучати учнів до активної пізнавальної діяльності, дискусій, роботи над проектами.

В роботі Інтернет-семінарі брали участь вчителі початкових класів Черкаської області, які поділились теоретичними напрацюваннями, досвідом роботи із зазначеної проблеми.

Для обговорення були запропоновані такі напрямки:

1. Психологічний супровід уроків «Я у світі».
2. Соціалізація особистості молодшого школяра.
3. Розвивальний аспект предмета «Я у світі».
4. Виховне спрямування змісту предмета «Я у світі».
5. Використання здоров'язбережувальних технологій на уроках «Я у світі».
6. Форми проведення навчальних занять з предмета «Я у світі».
7. Методи і прийоми навчання учнів на уроках «Я у світі».
8. Реалізація соціальної та громадянської компетентностей на уроках «Я у світі».
9. Використання проектної діяльності на уроках «Я у світі».
10. Розв'язання прогностичних задач на уроках «Я у світі».

Пропонуємо до уваги найцікавіші матеріали, подані до участі в Інтернет-семінарі «*Інноваційні підходи до викладання предмета «Я у світі»*».

Лазоренко С. О.,
вчитель початкових класів
Черкаської загальноосвітньої школи I – III ступенів №24
Черкаської міської ради Черкаської області

ПОГЛЯНУТИ ПО-НОВОМУ НА ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

Вивчення нового навчального предмета «Я у світі» в початковій школі вимагає від вчителя початкових класів детального опрацювання завдань Програми та реалізації його змісту через низку методичних прийомів.

Програма виділяє розвивальний аспект предмета, який «...полягає у формуванні досвіду творчої діяльності учнів, розвитку загальнонавчальних (організаційних, загальнонавчальних, контрольних-оцінних) умінь; оволодіння узагальненими способами дій; моделювання культурних стандартів поведінки в різних ситуаціях; розвитку активного пізнавального ставлення до природного та соціального середовища; пізнанні школярами своїх можливостей» [1, с.205], що інтегрує даний предмет із предметами початкової школи, дозволяє вчителю по-новому підійти до викладання матеріалу, підібравши різні форми та методи роботи, види уроків, адже «.. курс об'єктивно є міжпредметним..» [1, с.206].

Сучасне навчання має перейти від механічного перенесення знань від вчителя до учня до вирішення проблемно-пошукових питань, розв'язування прогностичних задач. Важливого значення слід надавати стимулюванню індивідуальної активності учнів. Хочу зазначити, що вивчення предмета «Я у світі» має на меті реалізувати «...особистісний розвиток учня, формування його життєвої і соціальної компетентностей...» [1, с.204], а отже варто втілювати у навчальний процес елементи особистісно-орієнтованого навчання, які в даному випадку сприятимуть і розкриттю креативної особистості, яку потребує суспільство на даному етапі розвитку. Значну роль слід виділити для дослідницької діяльності учнів на уроках курсу, адже на відміну від пізнавальної діяльності вона передбачає отримання нових знань, яких раніше дитина не мала.

Таким чином при застосуванні вище наведених підходів до вивчення курсу «Я у світі» учні початкової школи матимуть можливість міркуючи, логічно передбачати події, мислитимуть, аналізуватимуть, робитимуть висновки, висловлюючи власне ставлення до обговорюваного, реалізуючи дидактичний принцип «концентризму» [1, с.206] та «принцип здійснення зв'язку з реальністю» [1, с.206] Програми.

Тема. Людина як частина природи і суспільства

Проблемне питання: «Чому говорять, що людина – дитина Природи?»: Групова або парна робота.

Вправи «Інтерв'ю», «Мозкова атака».

Дослідницька діяльність: що спільного та відмінного між людиною та твариною (групова робота).

Дослідження слова «СУСПІЛЬСТВО»

Гра «Мовна математика»

Сума – ма + спільно – но + створює – рює – суспільство

- Яке тлумачення слова «суспільство» ви б подали у словнику?
- З яких частин (цілих) воно складається?
- Яке значення для тлумачення мають ці частини?
- Як би ви побудували це слово? Чому? (розвиток креативного мислення)
- Перегляд фрагменту відео «Люди – мауглі».
- Чому ці люди так і не навчилися бути членами людського суспільства?

Прогностичні задачі:

-Що буде, якщо ...

«...дитина буде спілкуватися лише з дорослими»?

«...дитина буде спілкуватися лише з меншими за себе»?

«...дитина наслідуватиме поведінку інших людей»? (подвійне тлумачення – коли добре, а коли погано)

«... дитина копіюватиме чийсь поведінку»?

Фантастичні прогностичні задачі:

-Що буде, якщо ...

«...дитину виховуватимуть роботи»?

«...залишаться самі діти на планеті Земля»?

«...дітям буде байдуже до проблем дорослих»? (подвійне тлумачення – коли добре, а коли погано)

Тема. Розвиток людини протягом життя

Загадка

Хто ранком ходить на чотирьох ногах, удень - на двох, а ввечері - на трьох? (Людина)

- Чому так кажуть?

- А як би ти сказав?

Проблемне питання: «Коли закінчується розвиток людини»?

-Чому так кажуть: вік живи – вік учись.

Вправа «Пошук обмежень»

-Всі діти навчаються разом, але не всі відмінники. Чому?

Прогностичні задачі:

-Що буде, якщо

«...поміняти місцями дорослих та дітей в житті»?

«... діти почнуть працювати»? (подвійне тлумачення – коли добре, а коли погано)

«... щодня телефонувати бабусі або дідусеві»?

Дискусія на тему «Дорослі завжди праві».

Діти об'єднуються у групи: ті, хто погоджується з твердженням, ті, хто проти і ті, хто не може визначитися. Варто втілювати репліки вагомих доказів: «Безумовно, але дозволь тобі заперечити...», «Я з тобою не погоджуюсь...», «Мені важко прийняти твою думку, бо маю власне бачення...» тощо.

Аргументація думок.

Дослідницька робота: дослідити і порівняти умови розвитку рослини і людини.

Проектування стратегій життя: вправа «Щоб здійснилась моя мрія (досягти чогось), я повинен...».

Тема. Вчимося вчитися

Мовна математика.

Вчили – ли + тим – м + ся= (вчитися)

-На які частини поділено слово? (вчи, ти ся (сам))

Дискусія «Вчитися це добре чи погано?»

-Це добре, бо ...

-Це погано, бо...

Складання порад:

-Як швидко і якісно вивчити уроки?

- Як легше запам'ятати вірш?

-Як запам'ятати зміст художнього твору?

- Як вивчити природознавство?

-Як полюбити математику?

Гра «Машина часу»

-Якби я потрапив у минуле, то я б хотів дізнатися....., щоб.....

-Якби я потрапив у майбутнє, то я б хотів дізнатися ..., для того, щоб

Гра «Творча помилка» для розвитку творчих ідей.

Вчитися – процес оволодіння людиною певного кола знань.

читися – це(тихо вчитися), начаються -(починається все спочатку).

Гра фантазія – змагання для усвідомлення ролі успіху для людини.

Групова форма роботи: невелика казка, яку можна інсценізувати, театралізувати, зробити пантоміму тощо.

I група – як досягли успіху чоловічки шоколадної країни.

II група – як досягли успіху чоловічки паперової країни.

III група – як досягли успіху чоловічки бульбашкової країни.

Продовжити рядки:

-Я досяг успіху....

-Я можу досягти успіху....

-Мені потрібно досягти успіху...., бо

-Якщо я буду успішним, то....

Тема. Людське «Я»

Гра-інсценізація «Якало»: учні отримують образ казкового героя і розповідають про отриманий образ («перевтілившись»), починаючи кожне речення словом «я», нахвалюючи себе.

Вправа «Мозкова атака»

-Що таке людське «я»?

Гра «Люстерко»: написати на сонячних промінчиках, який є ти.

-Про кого з однокласників так кажуть:

- І сам не гам, і другому не дам?

-І швець, і кравець, і на дудку грець.

- Золоті руки має.

-Замилює очі.

-Язиком плескати, не ціпом махати.

Гра «Моя думка така»: доповнити речення.

-Бути гарною людиною – це...

-Не можна прожити без ...

-Головне у житті - ...

- Погано жити без ...

-Якби я мав право ...

-Мені шкода, коли *Гра «Як загладити свою провину»:*

-Назвати хороші якості свого друга.

-Зробити комплімент сусідові по парті.

-Розвеселити друга.

Обговорити «Десять «НЕ МОЖНА» В.О. Сухомлинського.

Тема. Зовнішність людини

Проблемне питання: «В чому краса людини?»

Цікава інформація про цінність краси і зовнішності у різних народів.

В одному із африканських племен у жінки має бути довга шия, тому її витягують, надягаючи металеві кільця від народження; на острові Пасхи краса оцінюється розміром вух.

Дослідження в групах висловів «зовнішня краса людини» - «внутрішня краса людини».

Розв'язання прогностичних задач:

«що буде, якщо всі люди будуть схожими один на одного?»

« що буде, якщо люди перестануть створювати моду?»

«що буде, якщо всі люди перестануть вітатися?»

«що буде, якщо люди стануть відступати перед небезпекою?»

Тема. Вияв характеру (чесність, доброта, щедрість, працьовитість тощо)

Розподільний диктант: записати в три колонки риси характеру.

Я маю такі риси	Хотів би мати такі риси	Не хочу ні за що мати такі риси

Добрий, злий, щедрий, жадібний, вередливий, егоїстичний, скромний, дбайливий, ввічливий, працьовитий, простодушний, брехливий, грубий, хвалькуватий, дисциплінований, лінивий, хитрий, вольовий, впертий, відповідальний, старанний, легковажний, наполегливий, заздрісний, неслухняний, товариський, одвертий, безхребетний, доброзичливий, чуйний, байдужий, безпорадний, боягузливий, турботливий, уважний, неохайний.

Текст-перетворення: учням пропонується текст певного змісту який слід «перетворити» на повчальний, протилежний за значенням.

Інсценізація для роботи в групах. Краще взяти твори В.Сухомлинського для дітей. Діти опрацьовують твори в групах, інсценізують. Потім проводять прес-конференцію: «актори» розповідають про особливості ролей, які вони грали, а «глядачі» ставлять їм питання.

Гра «Люстерко»: підібрати до поданих слів–протилежні за значенням: непосидючка, незнайко, вертійко, невмійко, плаксійко, невмивайко, копуля, бруднуля, ображасик, кривлясик, задавасик, ледачусик, нехочусик, нестарайко, говорійко, нетерпійко.

Вправа «Інтерв'ю»: продовжити речення, дати відповіді на питання.

- Назви риси, які треба мати, щоб вважатися твоїм другом.

- Щоб вважатися моїм другом, треба бути ...

- Які треба мати риси, щоб заслужити твою повагу?

- Щоб заслужити мою повагу, треба бути...

- Щоб викликати твою симпатію, які треба мати риси?

- Щоб викликати мою симпатію, треба бути...

Прогностичні питання:

«що буде, якщо всі завжди будуть хвалити один одного?»;

«що буде, якщо всі говоритимуть один одному неправду?»;

«що буде, якщо всі стануть ледачими?»;

«що дуже, якщо всі стануть відвертими?»;

«що буде, якщо всі стануть легковажними?».

Вправа «Будівельники»: записати назви рис характеру людей, що відобразатимуть майбутнє суспільство.

- Який характер повинні мати люди, щоб всім було добре в суспільстві?

Тема. Прагнення до самостійності

Вправа «Трибуна»: учні виходять до «трибуни» і висловлюють власну думку на питання «Що я можу, чого не можу. Чого хотів би навчитися».

Гра «Моя позиція»: починають словами: «Хоч я іще не дорослий, але....

- Що можу зробити, аби в дворі багатоповерхівки було чисто.

- Що можу зробити, щоб покращити екологію довкілля.

- Що можу зробити, щоб старші не вживали грубих слів.

- Що можу зробити для своєї держави.

Вправа «Сенкан» - це білий вірш, в якому синтезована інформація в стислому вислові з 5 рядків. (Інтеграція)

Алгоритм складання сенкану:

Тема (іменник) (Учень, хлопчик, учениця, дівчинка)

Опис (прикметник) (Чесна, працьовитий, відповідальна, добрий)

Дія (дієслово) (Вчиться, радіє, досягає, прагне)

Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного. (Створює)

Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок). (Для майбутнього, щоб стати гарною Людиною).

Алгоритм «Ессе»:

Для чого третьокласнику бути самостійним?

-Збирання інформації за проблемою.

-Аналіз інформації.

-Висловлення власної точки зору.

Есе може бути абсолютно вільним чи аргументованим (від 5 до 20 хвилин).

Форми уроків для нового предмету стануть більш цікавими, якщо вони матимуть різні форми:

Уроки-дискусії 3-4 класи

- Урок-діалог
- Урок-круглий стіл
- Урок-прес-конференція
- Урок-семінар
- Урок-суд
- Урок-телеміст
- Урок-дослідження 3-4 класи
- Урок-знайомство;
- Урок-пошук;
- Урок-«Слідство ведуть знавці»
- Урок-«Що?», «Де?», «Коли?»;
- Урок-панорама ідей

Традиційне навчання має змінюватися новими педагогічними формами роботи, в яких центром буде учень, що має оволодівати знаннями, а не сприймати навчальний матеріал, який подано в оброблено-готовому вигляді. Зміст предмету має засвоюватися свідомо, тому уроки повинні носити атмосферу довіри, взаємоповаги, взаєморозуміння, що веде до самовдосконалення як учнів так і вчителя. Учні мають навчитися робити висновки і знаходити шляхи розв'язання поставленого питання, реалізуючи принцип програми «...здійснення зв'язку з реальністю» [1, 206].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013, - с. 204-211.

Ломачинська Т. В.,

вчитель початкових класів

Леміщиської загальноосвітньої школи I–II ступенів

Жашківської районної ради Черкаської області

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

Вчити, виховувати, розвивати дитину важко, відповідально, але й радісно. На наших очах відбувається справжнє диво: з невмілого, невпевненого в собі малюка виростає особистість, яка мислить, аналізує, доводить свою думку, аргументує, приймає рішення і несе відповідальність за нього, багато вже знає і навчає інших. Усі ми хочемо бачити дитину розумною, сильною та здоровою.

Дитина ходить у школу не тільки для того, щоб отримати новий обсяг знань, умінь і навичок, але і для того, щоб облагородитись, стати особистістю, мати друзів, навчатися любити і творити.

Одним із головних завдань освіти є створення умов для виховання свідомих громадян патріотів, які зможуть збудувати заможну духовну і матеріально багату державу. Патріотизм покликаний дати новий поштовх для розвитку духовності нації. Це є потребою і держави, і суспільства, і особистості.

Становлення громадської свідомості починає формуватися у молодшому шкільному віці коли досвід дитини тісно пов'язаний з усім новим яскравим. Дитина відчуває в собі любов до своєї сім'ї, школи, місця, де живе. Активне спілкування з природою і соціальним оточенням, накопичення досвіду, особистісного ставлення до системи цінностей українського суспільства, незабутні враження дитинства залишаються на все життя.

Зважаючи на вищезазначене за навчальними планами реалізується курс «Я у світі» у 3-4 класах.

Яким повинен бути урок, щоб учні сказали: «Мій улюблений урок «Я у світі». Безумовно, цікавим, таким, що збуджує розум та уяву, розширює кругозір. Діти з легкістю запам'ятовують тільки те, що викликає в них інтерес. Коли навчання цікаве, тоді воно й ефективне! Маленьким школярам не завжди легко розібратися у змісті навчального предмета про навколишній світ і українське суспільство. У процесі навчання його вивчення в учнів виникають певні труднощі. Їм часом важко досягнути все багатство людських стосунків, визначитися у ставленні до самих себе, до інших людей, до природного і соціального оточення. Але й дуже спрощений варіант світобудови їх не приваблює.

Цікаво дітям навчатися тоді, коли вони, ніби граючись, розглядають ймовірні ситуації, обирають правильну відповідь серед цілого ряду можливих варіантів, включають у рольове моделювання з метою набуття власного досвіду. Для успішного засвоєння матеріалу на уроках «Я у світі» великі потенційні можливості мають тестові та ситуативні завдання. Вони дають можливість вчителю закріпити знання та загальнопізнавальні уміння й навички дітей та спроможність застосовувати їх у повсякденному житті. Доречними будуть і використання цікавих віршів, приказок, прислів'їв та їх аналізу з огляду на навчальну й виховну мету уроку.

При вивченні розділу «Людина» тема «Вияви характеру» (чесність, доброта, щедрість, делікатність...) доречно використовувати групову роботу. Кожна група отримує слова, з яких потрібно скласти прислів'я і пояснити їх значення.

- Не одяг красить людину, а добрі діла.
- Хто добра людям бажає, той і сам добро має.
- В лиху годину пізнаєш добру людину.

Метод «Гронування».

- Які якості людської поведінки ви віднесли до доброти?

МИЛОСЕРДЯ	ЛЮБОВ	ЩЕДРІСТЬ
ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ	ДОБРО	ПРИВІТНІСТЬ
ЧЕСНІСТЬ	ВДЯЧНІСТЬ	ТЕРПИМІСТЬ

Методика «Передбачення» за ключовими словами

«Що треба робити, щоб...

Бути добрим.- Робити добрі вчинки

Бути ввічливим.- Говорити ввічливі слова

Бути працьовитим.- Працювати.

Бути милосердним.- Виявляти співчуття

Методика «Сенкан»

1.Україна.

2.Незалежна, рідна, демократична.

3.Захищає, дивує.

4.Пишаємося, вивчаємо.

5.Край, де ми народилися і живемо.

При вивченні розділу «Людина серед людей» особливого значення має тема «Сім'я». Діти повинні усвідомити, що означає поняття «сім'я», «родина». Ці поняття усвідомлюються нами з перших усвідомлених кроків у нашому житті. Сім'я поруч з кожним із нас, в кожному із нас, зі своїм неповторним духом і стилем. Сім'я, родина – це не тільки батьки і діти, це ще любов і піклування, співпереживання печалі і радості, звички, традиції. Це люди, об'єднані серцем, які будують своє життя за законами справедливості, честі, любові і добра. Ми маємо дати дітям усвідомлення широкого поняття «родина»: сім'я, родина - шкільна родина-рідний край, моя родина – вся Україна. Якщо розглядати поняття школа - родина, то це майстерня людяності.

Значна увага у програмі предмета «Я у світі» приділяється проектним технологіям. Впровадження проектної технології спрямоване на стимулювання інтересу учнів до пошуку інформації, розвиток дитини через розв'язання проблем і застосування здобутих знань у конкретній діяльності. Це «славетні українці», «уявні подорожі в інші країни», «маленька Україна чи велика?», «звідки походять назви наших міст?», «громадянські права і обов'язки». Робота над проектом – практика особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з урахування його інтересів. У свідомості учня це має такий вигляд: «все що я пізнаю, я знаю, для чого мені це треба і де я можу застосувати ці знання.

Для дітей початкової школи є відкриттям те, що всі діти мають право бути здоровими. На уроці «Я у світі» потрібно донести до кожного, що здоров'я- це право дане від народження. Це право, як і багато інших прав людини, захищене державою. Під час вивчення теми «Мої права і обов'язки» дітям можна запропонувати намалювати малюнки до певних статей Конвенції.

Цікавим для дітей буде завдання знайти, в яких казках і які саме права порушені.

Учні в групах, працюючи над текстами казок, вчилися працювати з документом Конвенції ООН про права дитини, відшукували та трактували певні статті. Але головне діти повинні усвідомити те, що право покладає на тебе і певні обов'язки. Так, наприклад, разом з учнями можна розібрати, що право на освіту покладає на них обов'язки: вчитися, слухати вчителя, виконувати домашні завдання, ходити до школи. Але основне, що повинні зрозуміти діти - це те, що вони мають право бути здоровими і жити в вільному світі.

Здатність самостійно приймати рішення, мати незалежну думку, вміти правильно її висловлювати, якщо необхідно і відстояти – важливі складові цілісної особистості. Школа повинна сформулювати ці вміння на уроках «Я у світі». Доцільно вводити таку форму роботи, як дебати, коли клас поділяється на дві групи, які відстоюють протилежні точки зору, наприклад, де людині краще в місті чи селі? Участь у них привчає дітей аргументовано захищати свою точку зору і, що не менш важливо, допомагає психологічно налаштуватись сприймати оточуючих, друзів, як удаваних суперників у грі. Крім дебатів, учням пропонується рольова гра «Доведи», яка досить ефективно спрацьовує на уроках, коли, учень доводить, що відповідь іншого правильна чи неправильна, знаходить докази «за» і «проти».

Отже, на уроках «Я у світі» діти отримують важливу для себе інформацію, що сприяє формуванню знань, умінь та навичок, щодо здорового способу життя та позитивного уявлення про себе, через визнання сильних якостей своєї особистості, співчуття та поваги до інших людей, визнання поведінки, яка вважається прийнятною в соціумі, визначення цінностей. Діти набувають навичок здорової, міжособистісної комунікації, критичного мислення для розв'язання складних проблем, пошуку альтернатив, вчать висловлювати свою думку, відкрито говорити про свої почуття, приймати рішення в ситуаціях, які загрожують здоров'ю і життю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібік Н. М. «Я у світі»: зміст та методичні підходи реалізації Методичний коментар до навчальних програм для 1-4 кл: Дайджест (укл. О.В. Онопрієнко. – Донецьк, 2012. – ст.84-90.
2. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. Підруч для магістрантів та студентів пед..факул. (Я. П Кодлюк. Наш час, 2006.- с.368.
3. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання/ Олександра Яківна Савченко.– К.: Грамота, 2009. – 226 с.
4. Хребтова Н.Р. Мотиваційна спрямованість підручників для початкової школи:науково-методичні рекомендації /Н.Р. Хребтова. – Тернопіль, 2010. – 116 с.

5. Грущинська І.В. Розв'язання тестових та ситуативних завдань / І.В.Грущинська// Початкова школа.- 2003.- №10.- С.21-24.

Бойко Н. Л.,
*заступник директора з навчально-виховної роботи
Звенигородської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2
Звенигородської районної ради Черкаської області*

ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

*Мета школи – привчити до життя,
розуміти його, знайти в ньому своє місце.
Для цього слід розвивати самостійність
дитини.*

Софія Русова

«Я у світі» – новий навчальний предмет, який справедливо називають першим курсом громадянської освіти. Його опановуватимуть третьокласники вже наступного навчального року. Даний курс школярі вивчатимуть два роки: 35 навчальних годин у третьому класі й 35 – у четвертому і охоплює такі теми: «Людина»; «Людина серед людей»; «Людина у суспільстві»; «Людина у світі». Дані теми сприяють поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів «Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ»; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей із природним і соціальним оточеннями, набуття досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.[4, с.205] Суспільствознавча галузь у державних стандартах освіти розгортається на всьому діапазоні шкільної освіти – від першого до одинадцятого класу, що створює реальні можливості для цілеспрямованого формування системи ставлень учнів до навколишнього світу, умови для вибору ними суспільних цінностей, норм поведінки, ідеалів.

Ця галузь у старшій школі охоплює різні системи знань: історичні, правові, політологічні, економічні, соціологічні, етичні і реалізується через окремі предмети, зокрема: історія України, всесвітня історія, правознавство, економіка та ін.

У початкових класах через введення предмета «Я у світі» готується підґрунтя для диференційованого вивчення суспільствознавчої галузі на наступних ланках школи. Метою предмета у 3-4 класах є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких завдань:

- формування життєвих, соціальних, громадянських компетентностей молодших школярів у їх ставленні до природи, суспільства, інших людей і

самих себе, а також найважливіших людських якостей, необхідних у власному житті, в різних сферах діяльності й співіснуванні з іншими живими істотами;

- виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів етносоціального й соціально-культурного середовища, здатної розуміти значення життя як найвищої цінності; усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянинові демократичного суспільства;

- оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, які відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

- розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

- формування основ споживчої культури, вміння самостійно прийняти рішення щодо власної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях;

- випробування соціальних ролей, де можна виявити навички соціально бажаної поведінки як громадянина, члена громади, дитячого колективу, як споживача, як учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій тощо.

Програмою визначено що у дидактико-методичній систематизації навчального матеріалу особливо важливого значення надається зв'язку його з життям, оскільки обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу життєвих вражень – цієї головної чуттєвої опори набутих знань. Це ж стосується принципу поєднання методів і прийомів навчання – він передбачає активне й свідоме нагромадження, а відтак – і узагальнення вражень із різних джерел, доцільну організацію самостійної й пошукової діяльності учнів. Це сприятиме пізнанню самими учнями свого довкілля і самовизначенню у ньому, дасть можливість формувати у них елементарні навички дослідницької роботи, співпраці з іншим людьми і виробляти зацікавлене практичне ставлення до пізнаваних об'єктів. [4, с.205]

Уроки можуть бути досить різноманітними як за формами роботи, так і за змістом, вдалим буде використання парних, групових форм роботи тощо.

Для реалізації розвивальної функції слід використовувати завдання, спрямовані на формування особистісних якостей дитини – допитливості, цілеспрямованості, вольової й емоційної сфер, досвіду творчої діяльності. Зокрема завдання і вправи, які передбачають рефлексивні дії учнів, тренування поведінкових еталонів, оцінку й вибір оптимального розв'язку з-поміж запропонованих.

Для мотивації варто включати ігрові і практичні ситуації, дослідницько-пошукові і творчі завдання. Надзвичайно важливо, щоб учні мали змогу бути почутими, коли переживатимуть ситуацію успіху, будуть поставлені в ситуацію вибору змісту, форми діяльності, виду завдань партнерів для їх виконання з позиції конструкторів знань, а не пасивних спостерігачів.

Можна використовувати особистісно-орієнтовані технології навчання (за О.Савченко), зокрема:

- діагностичну основу навчання;
- зосередження на потребах учнів;
- гуманізацію навчального спілкування;
- співпрацю, співтворчість між учнями і вчителем;
- переважання навчального діалогу;
- турботу про фізичне й емоційне благополуччя;
- стимулювання розвитку, саморозвитку і відповідальності учнів. [5]

Чим більше вправ на осмислення себе, своїх перспектив, тим гнучкішою й еластичнішою стає психіка дитини, тим успішніше вона входить у соціальні зв'язки.

Коли висуваються гіпотези про об'єкт пізнання, розв'язуються прогностичні задачі; учні вступають у діалог щодо засадничих істин у системі: я – інший, я – навколишній світ; правда – неправда, добро – зло. Саме діяльність учня поєднує в єдине ціле множину процесів, які зумовлюють появу й функціонування нового знання, дають змогу розкрити неоднозначність впливу різноманітних умов. Тому варто приділяти увагу прийомам, які допомагають накопичувати якомога більше прикладів таких діяльностей, які формують досвід: описати гарне в іншій людині; дати характеристику партнеру, визначити функцію об'єкта; розгорнути критичну характеристику явища, спробувати на щось подивитись з іншого боку, з іншої точки зору; передбачити різні варіанти розвитку подій тощо.

Під час практичної чи творчої самореалізації учня, доцільно використовувати прийоми типу: «навчи мене». Це презентації соціальних проектів, участь у колективних справах, іграх тощо. Як мовиться в одному з прислів'їв народів світу «Той, кого несуть на руках, не знає, яким довгим є шлях до міста». Тож лише через подолання пізнавальних утруднень, проблем, через власні дії учень набуває соціального досвіду. Проблематизація навчального матеріалу через систему задач-ситуацій допомагає учням ув'язати розрізнені явища-деталі в широку картину уявлень про світ, життя людини, а моральні висновки і особистісні цінності перетворити на соціально значущі.

Під час організації пошуково-дослідницької роботи учні розмірковуюватимуть над запитаннями: «Що може бути наслідком таких вчинків: узяти чуже; зіпсувати якусь річ; вдарити меншого за себе?». Оскільки основним методом накопичення конкретних знань з курсу є безпосередні спостереження учнів, практична й дослідницька діяльність, то основна роль предмета полягає в систематизації знань учнів, навчанні школярів зв'язувати окремі факти в ціле, розкривати їх у взаємозв'язках і взаємозалежностях. Конкретні знання постають як засіб пізнання світу і життєтворчості, а не як кінцева мета. Саме тому основним завданням є забезпечення активної позиції учня у набутті особистісних цінностей. А через них – суспільно значущих.

Формування особистісно значущої картини світу здійснюється за рахунок максимальної опори на життєвий досвід, який розвивається у процесі взаємодії

учня з навколишнім світом. Це стає можливим лише за умови створення такого соціокультурного середовища, в якому учні мають змогу пропустити через себе норми, приписи, правила, які прийняті в суспільному житті. Тож важливо практикувати розгляд світу і його подій з різних точок зору, з різних рольових позицій: свідка події; учасника; того, хто сумнівається; того, хто не сумнівається; історика; учня; вчителя; директора та ін. Тут буде доцільним і використання технологій критичного мислення.

Постійна зміна ролей зумовлює широту поглядів на світ людей, вчинків, поведінки, дає змогу їх розглядати як взаємозумовлені, залежні одне від одного, створює умови для координації різних позицій.

Важливо всіляко заохочувати звернення учня до власного «Я», до використання життєвого досвіду, до спроб, подолання труднощів, творення нового знання. Як показує практика, типовим недоліком у проведенні уроків з соціальної тематики є зловживання словесними методами, коли ефект засвоєння змісту пов'язується з добрим розтлумаченням норми. За такого розуміння пріоритетним стає слово. А має бути «менше вчителя» – «більше учня!», діалог – звернення до іншого, жива взаємодія, яка породжує партнерські стосунки.

Для педагога важливими стає вміння розподіляти активність – свою власну і школярів шляхом розгортання різних видів діалогічних форм. Домінуюча ж позиція вчителя знижує навчально-виховний ефект, не залишаючи часу на обдумування, нав'язує учням свою точку зору, ігнорує їхню активність. Натомість і зміст уроку, і методи його проведення мають актуалізувати рефлексивні шари свідомості учня, спрямувати кожного прагнути більшого: більше знати, читати, уміти.

Учитель віднайде такі прийоми роботи в методичному апараті підручника. Їх необхідно колекціонувати, випробовувати. Створюючи образ предмета, який і в змісті, і в процесі містить мотивацію до дії, спонукає до партнерських взаємин у спільній роботі, до самовираження в різних формах активності.

Такими будуть завдання типу:

- Придумай іншу кінцівку історії...
- Візьміть інтерв'ю в учня, який...
- Знайдіть докази «за» і «проти»...
- Висуньте припущення про те, що могло б трапитись, якби.....
- Перелічіть причини, чому сподобалась і чому не сподобалась...
- Організуйте аукціон добрих справ...
- Придумайте нове призначення для...
- Складіть оголошення про...
- Придумайте рекламу...

Безумовно, необхідним елементом побудови навчального процесу є правильне оцінювання діяльності учнів, створення ситуацій успіху в процесі оволодіння програмовим матеріалом.

Орієнтуючись на підручник, учителям легко буде дозувати навчальний матеріал, організовувати практичну та пошуково-дослідницьку роботу.

Підручник передбачає діалог з учнем, розгортає тему як пошукову задачу (Маленька Україна чи велика? Звідки походять назви наших міст? Яким бути? Як досягти успіху?). Через опору на позитивне підкріплення, стимулювання добрих намірів і вчинків школярі освоюватимуть моральні норми і правила співжиття в суспільстві («Про добро і зло»; «Про доброту: щедрість і жадібність»; «Про правопорушення»; «Умій відмовляти»; «Чому не можна підглядати» та ін.).

Помічено: у молодшому шкільному віці важко передбачати можливі наслідки вчинків, тому послідовно вводяться прогностичні задачі типу: «Що буде, якщо...»; проектні завдання, які потребують планування спільних дій, розподілу ролей і досягнення бажаного результату. У такий спосіб діяльність учнів спрямовується на спільне вироблення правил, створення власного життєпису, накопичення інформації про людей, які досягли успіхів у житті. Учителям важливо збагатити навчальний матеріал конкретними фактами, які близькі й зрозумілі школярам певного класу, збалансувати питому вагу інформативного й діяльнісного компонентів навчання.

Ілюстрації, які вчитель планує використовувати на цих уроках мають бути функціональними, реалістично відображати зв'язки й залежності в навколишній дійсності, приваблювати учнів естетикою зображення, стимулювати інтерес до теми.

Можливим було б використання і тренінгових технологій, спрямованих на розвиток творчого мислення, комунікативності. Тренінг спонукає дитину звертатись до свого внутрішнього світу, оцінювати свої позитивні надбання і невикористані можливості, вибудовувати індивідуальну програму життєдіяльності на близьку і віддалену перспективу. Проте під час проведення тренінгів слід дотримуватися всіх вимог до їх проведення, оскільки буде втрачатися результативність. [5, с.418-427]

Оскільки у змісті предмета «Я у світі» першочерговими є формування системи ставлень учнів до навколишнього світу, створення умов для вибору ними суспільних цінностей, формування соціальної, громадянської компетентностей та вміння вчитися, то і кожен урок вчителя має бути нестандартним, позбавленим знаннєцентричності, направленим на здобуття дитиною практичних навиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібік Н. М. Я у світі: зміст і методичні підходи реалізації / Надія Михайлівна Бібік.-Донецьк, 2012.-с.84-90.
2. Бібік Н.М. Я у світі.3 клас: підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Надія Михайлівна Бібік.– Х.: Вид. група «Основа», 2013. – с.160.
3. Єрмаков І.Г. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / І.Г. Єрмаков. – Запоріжжя: ЦентрІон, 2005. – с.418-427.

4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – с.204-211.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти / Олександра Яківна Савченко.— К.: Грамота, 2012. – 504 с.
6. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / Олександра Яківна Савченко.– К.: Грамота, 2009. – 226 с.

Косенко В. В.,

вчитель початкових класів

*Пальмірської загальноосвітньої школи I-III ступенів
Золотоніської районної ради Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «Я У СВІТІ»

Інтеграція України в європейський освітній простір викликала необхідність переглянути деякі підходи до навчання школярів, проаналізувати фактори, що гальмують підвищення якості та формування життєспроможності особистості.

Провідне місце у переході загальноосвітніх закладів на новий якісний рівень відводиться розробці та впровадженню педагогічних інновацій. На сучасному етапі розвитку системи освіти відбувається перехід до особистісно зорієнтованого навчання, метою якого є процес психолого-педагогічної допомоги дитині у становленні її суб'єктності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні.

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання.

Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору.

Предмет «Я у світі» за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина у світі», що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів «Я - сім'я - школа - рідний край – Україна - світ»; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Цей курс передбачає створення передумов для усвідомленого сприймання і засвоєння соціальних та морально-правових норм, історичних, національно-культурних традицій українського народу. Він враховує наступно-перспективні зв'язки між довкіллям і основною ланкою школи [3,204].

У дидактико-методичній систематизації навчального матеріалу особливо важливого значення надається зв'язку його з життям, оскільки обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу життєвих вражень – цієї головної чуттєвої опори набутих знань. Це ж стосується принципу поєднання методів і прийомів навчання – він передбачає активне й свідоме нагромадження, а відтак – і узагальнення вражень із різних джерел, доцільну організацію самостійної й пошукової діяльності учнів. Це сприятиме пізнанню самими учнями свого довкілля і самовизначенню у ньому, дасть можливість формувати у них елементарні навички дослідницької роботи, співпраці з іншим людьми і виробляти зацікавлене практичне ставлення до пізнаваних об'єктів.

Загально відомо, що інноваційна діяльність залежить від багатьох факторів і перш за все пов'язана з необхідністю вдосконалення педагогічних знань. Інноваційність головним чином стосується дидактики, проведення уроків, інших видів занять і методів навчання. Для нас учителів - це широке і вдячне поле діяльності, де учень може виявити ініціативу, свої інтелектуальні здібності та організаційні вміння.

Педагогічна інноватика зумовлена змінами в характері освіти, значимістю освіти для особистості, орієнтація її на активне засвоєння учнями способів пізнавальної діяльності. Педагогічні інновації існують як в педагогічній практиці, так і в педагогічній науці.

Формуючись під впливом наукових досягнень, педагогічна практика акумулює особистісний педагогічний досвід окремого вчителя чи колективу навчального закладу в цілому, відображаючи його ставлення до педагогічної творчості предмету нововведень.

Потреба в конкретній методичній роботі, у творчій самореалізації педагога є рушійною силою інноватики. Н.І. Клокар стверджує, що новаторство - це «вищий ступінь педагогічної творчості, це педагогічне винахідництво нового, якого ще немає у педагогічній практиці, яке ще широко не висвітлене в педагогічній літературі».

Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів - індивідуальну, парну чи групову, яку учні виконують протягом означеного відрізка часу. Завжди передбачає вирішення якоїсь проблеми, яка вимагає інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її вирішення. Результати виконання проектів повинні бути відчутними; якщо це теоретична проблема, то конкретне її вирішення, якщо практична - конкретний результат.

В чому ж переваги методу проектів:

- учень не просто отримує суму знань, він вчиться не тільки набувати їх самостійно, але вміло користуватися ними;

- набуття комунікативних навичок і умінь, вміння працювати в групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника);
- актуальність широких людських контактів, знайомство з різними культурами, різними точками зору на одну проблему;
- значення для розвитку учня вміння користуватися дослідницькими методами; збирати необхідну інформацію, факти, вміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Для того, щоб оволодіти методом проектів, необхідно знати їх типологію, пам'ятати, що використання їх в навчальному процесі вимагає від учителя серйозної підготовки. Виділяються такі види проектів у відповідності до типологічних ознак: за методом, який домінує в проекті, за характером контактів, за кількістю учасників проектів, за його тривалістю.

В третьому класі на уроках предмета «Я у світі» учні працюватимуть над проектом «Історія моєї школи».

Задум: зібрати матеріали, пов'язані з історією своєї школи; ознайомити з ними учнів школи.

Правила спільної роботи

- ✓ Висловлюватися по черзі, не переривати того, хто говорить.
- ✓ Утримуватися від оцінок та образ.
- ✓ Намагатися дійти спільної думки.
- ✓ Якщо ролі розподілені, виконувати лише свою.
- ✓ Домовитися, хто говоритиме першим.

План виконання проекту

1. Обговорити з однокласниками задум проекту та сформувати групи його учасників.
2. Визначити завдання, які ви будете виконувати:
 - ✓ збирати інформацію про створення школи, її перших учителів, учнів, які стали гордістю школи.
 - ✓ брати інтерв'ю у вчителів, батьків та самих учнів;
 - ✓ оформлювати фотовиставку, альбом, плакати тощо.
3. Домовитися, де будете шукати потрібні матеріали.
4. Скласти план роботи.
5. Розподілити обов'язки між учасниками проекту.
6. Зібрати необхідні матеріали. Відібрати найцікавіші.
7. Оформити проект.
8. Підготувати презентацію роботи (запросити гостей, продумати план виступу, виготовити програмки тощо).
9. Презентувати проект перед гостями.
10. Оцінити діяльність учасників проекту.

До основних понять інноваційних технологій відноситься:

- індивідуальна робота;
- контроль та оцінка навчальних досягнень учнів (через контрольні роботи, тести, завдання, робочі зошити і т. д.)
- робота в парах, групах і додаткове навчання

- застосування ІКТ

Вивчаючи предмет «Я у світі» варто залучати учнів як до індивідуальної так і колективної практичної роботи. Говорячи про Україну як про державу освічених людей, варто запропонувати учням принести до школи свою улюблену книжечку. Зробити у класі виставку книжок. Хай учні коротко розкажуть одне одному про свої книжки. Таким чином виховуватимемо любов до книги, інтерес до знань. Це найкраще доведення, що знання - найбільша цінність. Найпереконливіші аргументи учня чи учениці добре було б відмітити подарунком (малюнком чи аплікацією). Вивчаючи тему «Як досягти успіху», третьокласники можуть виконати таку практичну роботу: зібрати у класі бібліотеку книжок про життя видатних людей, обмінятися книжками. Читаючи, хай звертають увагу на зв'язок між працьовитістю цих людей і їхнім досягненням. А з допомогою батьків вироблять власні правила досягнення успіху у житті. Вивчаючи тему «Сім'я» зробіть із учнями колаж із малюнків того родовідного дерева, у якого найбільше гілок. Автор цього малюнка найбільше за інших знає про себе і своє коріння. Нехай учні принесуть до школи свої сімейні світлини. Разом із однокласниками зроблять фотовиставку. Обміняються враженнями. Добре, якщо діти зростають у повноцінних сім'ях, де у домі лад. Запропонуйте учням роботу в парах: нехай обміняються історіями, як і коли дорослі допомогли їм уникнути прикрих пригод. А вивчаючи обов'язки в сім'ї, учні працюють у парах, виписують ті з перелічених на уроці обов'язків, які виконують більшість із них, і ті, які назвали лише деякі учні. Обговоріть, які обов'язки віднині має виконувати кожен.

Школа для учнів є другою домівкою. Ознайомивши учнів з «Основними правилами школяра» варто запропонувати оформити ці правила на плакаті. Поступово доповнювати їх тими, які дітям здаються важливішими, щоб їхнє шкільне життя не затьмарювалося неприємностями.

Об'єднавши учнів в пари, запропонуйте обговорити правила користування телефоном.

- На початку розмови треба назвати себе.
- Говорити треба просто і ясно.
- Не бажано телефонувати до 9 години ранку і після 22 години вечора.

А з допомогою батьків хай діти складуть правила користування мобільним телефоном у громадських місцях. І потім виготовити відповідний плакат. Його можна вивісити у вестибюлі школи. Вивчаючи тему «Людські чесноти», учні на основі тексту і малюнків складають правила ввічливості, а поради нечемному хлопчику із вірша Грицька Бойка «Сашко» записують на плакаті. Запропонуйте і організуйте в класі куточок добрих справ. На великий аркуш можна наклеювати маленькі смужки з побажаннями своїм друзям, описом справ, за які вони комусь вдячні. Вчіть учнів дотримуватись даного слова. А разом з батьками хай діти складуть для себе план виконання зобов'язань і щоразу підглядають у нього, перевіряють чи дотримуються даного собі слова. Нью-Йоркська телефонна компанія дослідила, яке слово люди вимовляють

найчастіше. Ним виявилось слово «Я». Проведіть з учнями тренінг «Який Я ? Який ти ?».

Мета тренінгу: формування позитивного відношення учнів до себе, друзів, однокласників; виховання гуманістичних рис характеру у майбутнього покоління.

Обладнання:

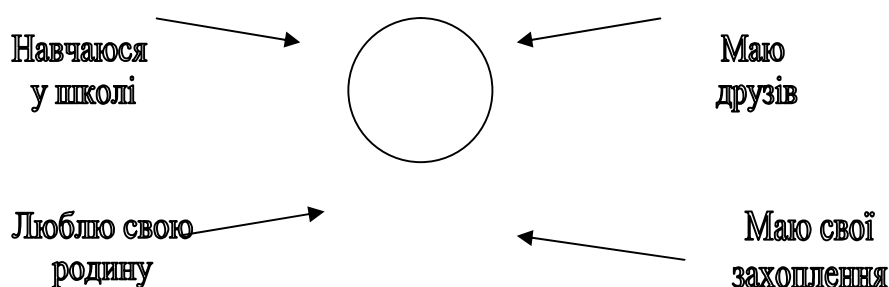
- картки: «Я», «Ти», «Люблю свою родину», «Маю друзів», «Навчаюсь в школі», «Маю багато захоплень», «Ми усі різні...»;
- знаки оклику, вирізані з кольорового паперу;
- чисті аркуші;
- кольоровий папір.

Хід тренінгу

1. Пізнавальна мотивація

Дітям пропонується завдання:

Відгадайте заховане в колі слово. На допомогу вам фрази, які відносяться до цього слова (фрази написані на стрілках).



Діти пропонують свої варіанти відповідей та відгадують заховане слово.

Відкриється заховане слово: «Я».

2. Робота над поняттям

Учитель. Чи можете ви сказати про себе такими ж фразами?

Далі вчитель розповідає про одного з учнів, називаючи його зовнішні риси, риси характеру, захоплення та інші характеристики.

-Відгадайте, про кого з вас (про яке «Я») ця розповідь?

Подібні розповіді вчитель може скласти про 2-3 учнів.

Учитель. Кожен з нас не схожий на іншого. Чим же ми відрізняємось один від одного?

Діти висловлюють свою думку. Учитель узагальнює відповіді дітей та показує картки:

**ЗОВНІШНІСТЬ
ЗВИЧКИ**

**ЗАХОПЛЕННЯ
ХАРАКТЕР**

Дітям пропонується написати на аркушах те, що відрізняє кожного з них один від одного. Дитячі роботи вивішуються навколо букви «Я». Діти самі зачитують про себе або це робить учитель.

Учитель. Діти, що ви помітили у ваших роботах?

Звертається увага дітей на повторюваність характеристик. Діти доходять висновку:

МИ УСІ РІЗНІ

3. Введення нового поняття, робота над поняттям

На дошку вивішується слово «ТИ» та прислів'я:

Лагідні слова говоримо сміливо
Добрі слова краще солодкого пирога
Лагідне слово і кошеняті приємне
Добре слово може врятувати,
а зле –поранити

Учитель. Як ви розумієте зміст цих прислів'їв? Як вони пов'язані з нашими словами «Я» і «Ти»?

Діти висловлюють свої думки щодо цих запитань. Учитель узагальнює їх вислови, а потім пропонує:

- Давайте казати один одному тільки добрі, лагідні слова. А сьогодні я пропоную вам зробити маленький подарунок своїм однокласникам з добрих, лагідних слів: подарувати йому свої компліменти та написати їх на знакові оклику. Ці компліменти ви можете подарувати однокласнику або прикріпити на дошку поряд зі словом «Ти» і прочитати їх для всього класу.

4. Рефлексія. Підбиття підсумків

Учитель. Над якими поняттями ми сьогодні працювали?

- Які слова були у нас сьогодні в гостях?
- Чи важливі вони для вас?
- Чи важливо, щоб слова «Я» і «Ти» завжди жили дружно? Чому?
- Давайте будемо пам'ятати про це і будемо намагатися частіше вживати такі слова.

Використання комп'ютерних технологій дає змогу підвищити зацікавленість учнів, а також поліпшити якість сприйняття матеріалу. Використання комп'ютера для тестування дає учням можливість відпочити від кулькової ручки і розім'яти пальці рук. Учні можуть перевірити свої досягнення вибравши правильну відповідь:

1. Людині для життя необхідні:

- а) повітря, вода, їжа, тепло;
- б) цукерки, лимонад, морозиво;
- в) іграшки, комп'ютер, телевізор;

2. Діти в сім'ї мають:

- а) тільки права;
- б) тільки обов'язки;
- в) права та обов'язки.

3. До культурної спадщини українців належать:

- а) річки, моря, озера;
- б) твори мистецтва, книжки;
- в) народні звичаї.

4. Вчитися треба для того, щоб:

- а) похвалили мама й тато;
- б) бути успішними у житті;
- в) виділятися серед інших.

5. Для людини найважливіше:

- а) гарний одяг;
- б) колір очей;
- в) поведінка.

6. Права та обов'язки громадян записано:

- а) у зошиті;
- б) у Конституції;
- в) у підручнику.

Важливою умовою при вивченні предмета «Я у світі» є залучення учнів до активної пізнавальної діяльності, оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо; застосовувати практичні методи навчання, використовувати набуті дитиною знання про способи громадянської активності у знайомих, змінених, набутих педагогічних ситуаціях, що впливатимуть на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності, залучати до співпраці батьків, створювати умови для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосовувати у навчальному процесі елементи дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадських якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібік Н.М. Я у світі. 3 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / Н. М. Бібік. – Х.: Основа, 2013. – 160 с.
2. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. Тренінги життєвих навичок: посібник для учнів старшого підліткового та юнацького віку /Т.В. Воронцова, В.С.Пономаренко.– К.: Освіта, 2013. – 168 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 392 с.
4. Химинець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі/ В.В.Химинець, М.Ю.Кірик. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 312 с.

Капля В. Д.,
вчитель початкових класів
Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 24
Черкаської міської ради Черкаської області

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО - ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

*Світ, що оточує дитину, -
це передусім світ природи з безмежним
багатством явищ, з невичерпною красою.
Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму.*

В. Сухомлинський

«Розвивальний аспект предмета «Я у світі» полягає у формуванні досвіду творчої діяльності учнів, розвитку загально навчальних (організаційних, загальнономовленневих, загальнопізнавальних, контрольних-оцінних) умінь; оволодінні узагальненими способами дій; моделюванні культурних і статево-рольових стандартів поведінки в різних ситуаціях і розвитку активного пізнавального середовища; пізнанні школярами своїх можливостей.» [1,с.205].

Особливо у початкових класах дітям найбільше потрібен добрий загальний розвиток, їхня психіка повинна розвиватись різнобічно. У перші шкільні роки дитина повинна діставати якомога більше різних вражень, випробувати свої здібності у різноманітних видах діяльності. А справа вчителя – уміло керувати цим процесом, уміло підмічати, коли з'являється вогник допитливості, зацікавленості. Щоб інтерес не згасав, потрібно вчасно «підкидати» нові враження, давати поштовх для нового бачення предмета.

Останнім часом поширилася концепція розвитку особистості під впливом усвідомлення нею потреби бути особливістю. Чим ширші і змістовніші діяльність і взаємини з навколишнім, тим швидше і виразніше виявляються нахили, мотиви, воля школяра. Поступово в розвиток включаються моральні й естетичні стимули, які впливають на освоєння, переробку дитиною змісту життя. І в цьому процесі навчання і виховання можуть відігравати визначальну роль у розвитку дітей, хоча, безумовно, розвиток дитини залежить і від природних можливостей.

Отже, «людина існує, розвивається, формується у взаємодії із середовищем та іншими людьми. Завдяки цій взаємодії, уродженим здібностям і власній активності вона стає особистістю.» [2,с. 325]

Школа – це життєвий простір дитини. Тут вона живе і готується до дорослого життя.

І тому навчально-виховний процес мав бути спрямований, перш за все, на формування таких умінь, які допоможуть дитині успішно опанувати всі навчальні дисципліни та досягти успіху у соціумі. На мою думку, такими вміннями є інтелектуально-творчі. Це здатність (аналіз, синтез, порівняння, аналогія, класифікація і систематизація понять і фактів), встановлювати

причинно-наслідкові зв'язки, застосовуючи систематизовані знання зі шкільних дисциплін у процесі творення власних продуктів пізнавальної діяльності.

До інтелектуально-творчих умінь відносяться такі уміння: уміння визначати, аналізувати, порівнювати, синтезувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, конкретизувати, систематизувати, класифікувати, доводити, обґрунтовувати, узагальнювати, будувати правильні умовиводи на основі фактів; фантазувати.

Педагог повинен створити таку атмосферу на уроці, в якій учням буде цікаво, вони бажатимуть працювати, пізнавати нове та творити. Навчання має набути творчого характеру, тобто бути організованим з урахуванням таких складових творчої діяльності школярів, як самостійне перенесення знань, навичок умінь у нові ситуації; бачення нових проблем у стандартних умовах, нової функції знайомого об'єкта; вміння бачити альтернативне розв'язування, комбінувати відомі способи вирішення проблеми, шукати оригінальні способи її розв'язання. З цією метою важливо пропонувати учням такі завдання, які потребують інтенсивного розмірковування, що сприятиме активному розвитку творчого мислення та інтелектуально-творчих вмінь. Використання на уроках інформаційно-насичених матеріалів, цікавих завдань розвивального і творчого характеру підвищить пізнавальний інтерес, допитливість, спостережливість, бажання вчитися та створювати щось нове, своє власне.

Пропоную завдання, які сприятимуть розвиткові інтелектуально-творчих умінь на етапі уроку «Узагальнення і систематизації знань» предмету «Я у світі».

Завдання до теми «Людина»

Гра «Так чи ні?»

- Чи погоджуєтеся ви з думкою, що людина – частина природи?

- Давайте з'ясуємо, що в людини від природи. Відповідайте «Так» або «Ні».

Потреба в праці. (Так)

Потреба в їжі. (Так)

Потреба в теплі. (Так)

Потреба в розвагах. (Ні)

Потреба в повітрі. (Так)

Потреба в продовженні роду. (Так)

Потреба в грошах. (Ні)

Потреба примноженні багатств. (Ні)

Потреба в комп'ютерах. (Ні)

Потреба в тваринах і рослинах. (Так)

- Отже, людина – частина природи.

Гра «Так чи ні?»

- Пригадайте, які умови необхідні для нормального росту й розвитку дитини?

Повноцінно харчуватися.

Перебувати на свіжому повітрі.

Допізна дивитися телевізор.

Мати міцні м'язи.

Читати лежачи.
Перебувати в гарному настрої.
Учитися в школі.
Вчасно лягати спати.
Займатися спортом.
Загартовуватися.
Слідкувати за правильною поставою.

У процесі свого розвитку кожна людина проходить певні етапи: грудний вік, дитинство, підлітковий період, юність, зрілість, старість. Кожний етап відзначається своїми особливостями й відіграє в нашому житті певну роль.

Тестування

1.Що відрізняє людину від тварин?

- а) зріст;
- б) мовлення;
- в) розвиток;
- г) мислення;
- г) народження;
- д) здатність до творчості;
- е) дихання;
- є)праця.

2.Що робить людину людиною?

- а) суспільство;
- б) жива природа;
- в) мова і мислення.

3.Що залишилось у людини від природи?

- а) потреба в праці;
- б) потреба в грошах;
- в) потреба в комп'ютерах;
- г) потреба в продовженні роду
- г) потреба в їжі;
- д) потреба в примноженні багатств;
- е) потреба в тваринах і рослинах;
- є) потреба в теплі;
- ж) потреба в розвагах;
- з) потреба в повітрі.

Гра «Доповни прислів'я»

Не кидай слів.... (у кошик, на вітер, на землю).

Не давай.... (легковажних обіцянок, собаці меду, грошей товаришу).

Будь господарем... (птаха на дереві, свого слова, свого класу).

Гра «Правильний вибір»

Позначте «+» правильне твердження.

- а) Без спілкування з людьми, без виховання і навчання людське маля виростає маленьким звірятком.

- б) без спілкування з людьми, без виховання і навчання людське маля виростає працьовитою людиною;
- в) знання і розум – найсильніша зброя;
- г) усіяку перешкоду людина, як звір, намагається здолати силою.

Робота в групах

- У чому проявляється характер людини?

- 1) Характер проявляється у спілкуванні з іншими людьми.
- 2) Характер проявляється у ставленні до справи.
- 3) Характер проявляється у ставленні до самого себе.

- Давайте з'ясуємо, які риси вдачі людини до якої групи належать.

Кожна група учнів отримує список рис вдачі. 1-ша група обирає «ставлення до інших людей», 2-га група – «ставлення до себе», 3-тя група – «ставлення до справи».

Риси вдачі

Чуйність, самоповага, працьовитість, щедрість, самолюбство, необов'язковість, доброта, жадібність, сумлінність, упевненість у собі, чесність, хитрість, акуратність.

Учні з кожної групи після обговорення виходять до дошки і розподіляють риси вдачі на три групи.

- На які ще дві групи можна розділити? (Позитивні, негативні).

- Як ви вважаєте: коли людина народжується, у неї є характер?

- Від чого залежить, чи виросте дитина акуратною або недбалою; доброю або злою?

Основний вплив на формування рис вдачі чинить виховання.

- Що з'являється раніше: звичка чи риса вдачі?

- Як виховати в собі позитивні риси вдачі?

Завдання до теми «Людина серед людей»

Ваші батьки працюють, роблять багато корисного для держави. При цьому й виконують свої хатні обов'язки.

- Хто у вашій сім'ї готує їсти, пере, прасує, прибирає, ходить до магазину?

- Якщо ви ще не навчилися підтримувати чистоту і порядок у своїй кімнаті, поливати квіти, доглядати за домашніми улюбленцями, то повинні зробити це. Адже – це нескладна робота, і, виконуючи її, ви допомагаєте своїм батькам.

- *Закінчить правила.*

Розкидав – склади.

Насмітив - ... (підмети).

Де взяв річ - ... (там її поклади).

Розлив - ... (витри).

Розсипав - ... (збери).

Забруднив - ... (помий).

Робота в парі

- Підкресліть якості, які людина повинна викорінювати в собі.

Щедрість, скупість, ввічливість, працьовитість, делікатність, улесливість, жадібність, справедливість, агресивність, доброта, брехливість.

Робота в групах

Гра «Доповни пораду»

Чесна людина завжди говорить... (правду).

Якщо зробив негарний вчинок, слід відразу визнати свою... (провину).

Коли щось обіцяєш, завжди треба виконувати... (свої обіцянки).

Правдива людина ніколи свого товариша.. (не обдурить).

Потрібно бути завжди правдивим, щоб не завдавати іншим... (прикрощів).

Якщо у чомусь завинив, то не слід перекладати свою провину... (на інших).

Чесна людина не буде говорити про інших людей погано, не буде передавати... (плітки).

Завдання до теми «Людина в суспільстві»

Гра «Хвости»

Закінчіть речення.

Моє місто називається...

Центральна вулиця міста...

Я живу на вулиці...

У місті є такі парки...

У місті виготовляють...

Творча справа «Скажіть своє слово про Україну»

- Розкажіть, якою ви хочете бачити нашу державу.

- Що ви для неї можете зробити вже сьогодні?

Учитель пропонує учням форму роботи «Коло», яка надає можливість усім присутнім на уроці дітям дати свій варіант відповіді, хоча під час цієї форми роботи відповіді обов'язково будуть повторюватися.

Удома учні малюють ілюстрації за темою «Ми любимо свою Україну».

Робота в парах

Оберіть правильне твердження.

Ніхто не має права: ображати, читати, їсти, карати, подорожувати, свистіти, принижувати, працювати, бути жертвою війни, експлуатувати, грабувати, бути злодієм, завдавати шкоди довкіллю.

Оберіть правильну відповідь.

- Що означає слово правопорушення?

а) Те, що належить до правознавства, правове;

б) те, що зобов'язує ставитись належним чином до інших і до себе;

в) порушення прав інших людей, поведінка, наслідки якої завдають шкоди іншим;

Завдання до теми «Людина і світ»

Робота в парах

- Чим прославили Україну ці видатні люди?

З'єднати відповідні пари

Нестор	конструктор літаків
Боян	академік, електрозварювальник
Олег Антонов	літописець
Микола Амосов	проводив найскладніші операції на серці
Петро Сагайдачний	основоположник української класичної музики
Микола Лисенко	видатний співець
Євген Патон	козацький гетьман

Гра «Що зайве»

Вишита сорочка, штани, стрічка, пояс.

Жупан, вишивана блузка, штани, спідниця, капелюх, чоботи.

Вареники, голубці, коровай, узвар, млинці, піца, борщ.

Вікторина

Найголовніший елемент українського одягу. (Сорочка)

Взуття, що входить до складу національного костюма. (Чоботи)

Що влітають у вінок? (Стрічка)

Літній головний убір чоловіків. (Капелюх)

Особливий головний убір дівчат. (Вінок)

Цілеспрямоване і систематичне використання на уроках предмета «Я у світі» завдань розвивального характеру навчає школярів активно і творчо мислити, формує соціальну і життєву компетентності, позитивно впливає на особистісний розвиток учня, робить процес навчання цікавим і радісним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013, - с. 204 – 211.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч / О. Я Савченко – К.: Грамота, - 2012, -504 с.

Майстер В.В.,

*вчитель початкових класів Черкаської
загальноосвітньої школи I-III ступенів №32
Черкаської міської ради Черкаської області*

ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадське виховання.

Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору. [2, с. 204]

Тому, на мою думку, вчителю який викладатиме предмет «Я у світі» необхідно мати на меті виховати гуманну, соціально активну особистість, яка здатна розуміти значення життя як найвищої цінності, яка здатна усвідомлювати переваги чеснот, цивілізованих норм, якостей, притаманних громадянинові демократичного суспільства. Вчитель повинен допомогти учням накопичити досвід толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншим людьми. Я вважаю, що педагогу необхідно розвивати у своїх вихованців вміння самостійно приймати рішення щодо власної поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях. Переконана, що вчитель повинен дати можливість учням випробувати соціальні ролі, де можна було б виявити навички поведінки як громадянина, члена громади, дитячого колективу, як споживача, як учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій. Глибоко переконана, що вчитель повинен сприяти оволодінню учнями різних способів діяльності і моделей поведінки, які відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми.

Сьогоднішні наші вихованці – діти нової епохи, у яких цінності, пріоритети та життєві установки відмінні від цінностей і пріоритетів однолітків з попередніх поколінь. Зараз багатьом із них складно уявити, що можна жити без мобільного телефону, комп'ютера, інтернету. Діти легко вправляються із складною технікою, прагматичні у взаєминах з однолітками, менш довірливі, занадто рано долучені до проблем дорослого життя.

Кумири сучасних дітей – агресивні персонажі сучасних мультфільмів та комп'ютерних ігор. Наші вихованці – це діти скоріше комп'ютерно-телевізійної реальності. Тож сьогодні стає очевидним, що традиційна система навчання і виховання не завжди успішно реагує на зміни самої суті людини, що відбулися за останні роки. Дедалі частіше традиційна система навчання і виховання не може розв'язати проблеми формування повноцінної особистості, стійкої проти того обсягу інформації, що постійно зростає, техногенного впливу сучасності.

Соціалізація – це сукупність усіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює і відтворює певну систему знань, норм, цінностей, що дає йому змогу функціонувати як повноправному члену суспільства; в реальному процесі соціалізації особистість не просто адаптується до середовища і засвоює соціальні норми і правила, якій пропонуються в готовому вигляді, а й опановує науку, створює щось нове, перетворюючи саму себе і навколишній світ.[3, с. 218]

Сприятливим середовищем для соціалізації особистості є спільна діяльність і спілкування. Перед педагогом постає завдання забезпечити

безболісне входження людини в життя суспільства, всебічний розвиток особистості учня. Тому, на моє переконання, саме вчитель повинен задовольнити потребу молодшого школяра в спілкуванні з дорослими і ровесниками, має створити середовище для його соціалізації.

На моє глибоке переконання, сьогодні існує багато педагогічних технологій, які можна використати в умовах школи при вивченні предмета «Я у світі». Так, ігрові технології, технології проблемного, проектного, комунікативного, інтерактивного навчання можуть допомогти вчителю активізувати діяльність дітей в педагогічному процесі. Право вчителя обирати ті, які, на його думку, оптимально підходять до умов навчання та контингенту учнів.

Хочу запропонувати вам, шановні колеги, активні методи та технології навчання, котрі активізують учня, вчать критично мислити, спілкуватися, представляти різні позиції, співпрацювати, досягати компромісу.

ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНО - ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ «СПРАВЖНІЙ ДРУГ – ХТО ВІН?»

Мета проекту: допомогти дітям усвідомити основні правила товаришування; дати можливість відчувати радість від творення добра іншим; виховувати бажання мати й цінувати друзів.

Змістові питання:

- Хто такий друг?
- Що таке дружба?
- Що означає «дружити»?
- «Помічники» та «вороги» дружби.
- Як стати добрим другом?
- Закони, або рецепти, дружби.
- Прислів'я про друга і дружбу.
- Колективне створення плакату.

Тривалість проекту: 2 уроки

Завдання для груп:

Група 1. Виконати вправу «Мікрофон». (Учасники продовжують вислови «Друг - це той...», «Друг у людини буває...», «Друзі можуть разом...».)

Група 2. Прокоментувати ситуацію за поданими запитаннями, скласти павутинку «Дружба - це...».

Група 3. Прочитати в особах байку Г.С.Сковороди «Соловей, жайворонок та шпак», знайти відповіді на запитання «Чому подружилися жайворонок і соловей?», «Яку пораду дав шпак, щоб зберегти дружбу?».

Група 4. Визначити «помічників» і «ворогів» дружби.

Група 5. Гра «Доповни прислів'я».

Група 6. Сформулювати закони або рецепти дружби після читання оповідання.

Кожна група робить свій внесок у створення й оформлення плаката.

ХІД РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ

I. Організація класу.

Вітання в колі, вправа «Комплімент», визначення настрою, вправа «Подаруй посмішку другу».

II. Оголошення та представлення теми і очікуваних результатів.

— Відгадайте, хто це? З ним нам цікаво проводити час. Коли він у біді, ми поспішаємо на допомогу. (Друг.)

Визначення значень слів-синонімів слова «друг».

Гра «Подарунок другу».

— Виберіть три подарунки другу і три подарунки собі.

На малюнку 16 подарунків.

Гра «Коло дружби».

— Візьміть за руку того, з ким ви дружите. Ваша пара нехай знайде іншу пару, з якою ви у дружніх стосунках. А тепер всі візьміться за руки. Чи утворилося коло дружби?

Робота в групах.

III. Презентація проекту.

Перша група коментує записи на плакаті, проводить гру «Так-ні», вправу «Два, чотири, вісім - всі разом» (дібрати якомога більше дієслів).

Друга група представляє запис павутинки на плакаті.

Третя група читає байку в особах, представляє пораду.

Четверта група визначає «помічників» та «ворогів» дружби.

П'ята група представляє утворені прислів'я:

Дружба і братство - найдорожче (*багатство*).

Один одного триматися - нічого не (*боятися*).

Де дружніше - там і (*сильніше*).

Справжню дружбу й сокирою (*не перерубати*).

Друга пізнаєш у (*біді*).

Один за всіх і всі за (*одного*).

Дружбу шукають (*дружбою*).

Не той друг, що медом маже, а той, що (*правду*) каже.

Окраса людини - (*друзі*).

Дружба - це (*велика*) **сила**.

Коня пізнаєш у їзді, людину - у (*дружбі*).

Шоста група читає оповідання М.Пляцковського «Урок дружби», «Нерозлучні друзі», «Як каченятко загубило свою тінь» і визначає рецепти дружби, представляє їх.

Рецепти дружби:

1. Друзі все ділять навпіл.
2. Спочатку подбай про друга.

3. Друг завжди допоможе в біді.

4. Друг уміє прощати.

IV. Підсумок проекту.

Вправа «Мікрофон».

Уміти дружити — це означає...

У дружбі дуже високо цінується...

Дружба не падає з неба, її треба...

Справжній друг...

МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНА ВІКТОРИНА «НАМ БЕЗ ДРУЖБИ НЕ ПРОЖИТИ»

✚ Назвіть друзів Вінні-Пуха.

(Поросятко П'ятачок, ослик Іа, Кролик)

✚ Як звать друзів із Простоквашино?

(Дядя Федір, кіт Матроскін, пес Шарик)

✚ Назвіть друзів Білосніжки з відомої казки.

(Гноми)

✚ Назвіть друзів-музикантів, які разом виступали, разом розбійників вигнали, разом жили - не сумували.

(Осел, Кіт, Пес, Півень)

✚ Григорій Остер написав багато оповідань про папугу, удава, мавпочку і їхнє дружнє життя в Африці. Хто був четвертим другом?

(Слон)

✚ Як звали дівчинку, яка визволила свого друга Кая із льодового полону?

(Герда)

✚ Які бурундучки завжди поспішають на допомогу?

(Чип і Дейл)

✚ У відомій казці дід загубив річ, яка потім стала житлом для лісових мешканців.

(«Рукавичка»)

✚ Як Сірко віддячив вовкові за свій порятунок?

(Нагодував у хаті господаря)

✚ «Я піду по дрова, а ти нікому дверей не відкривай»

(Казка «Котик і Півник»)

✚ З ким дружить добрий Малюк?

(З Карлсоном)

✚ У дівчинки Мальвіни з голубим волоссям було багато друзів, але один був завжди поряд. Хто він?

(Артемон)

✚ Хто з мультиплікаційних героїв може так сказати: «Давайте жити дружно!»

(Леопольд)

Висновок. Персонажі мультфільмів навчають нас дружити, виручати друзів із біди.

СВЯТО В МОЇЙ РОДИНІ. СВЯТКУВАННЯ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ. ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПРОЕКТ

Проблема: правила культури поведінки під час проведення свята, організація свята.

Мета проекту: показати, як можна створити свято своїми руками, вчити учнів культури поведінки в гостях та вмінню приймати гостей; виховувати ввічливе ставлення один до одного та до оточуючих.

Змістові питання:

- Планування свята.
- Запрошення на свято.
- Складання правил культури поведінки.
- Моделювання одягу до свята.
- Розваги на святі.

Тривалість: 2 уроки.

ХІД РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ

I. Підготовчий етап.

Емоційне налаштування.

- Діти, скажіть, яке свято у вашій родині найулюбленіше?
- Сьогодні на уроці ми будемо говорити про одне з найулюбленіших свят. А що це за свято, ви здогадаєтесь, коли прослухаєте цю пісеньку. (*Запис пісні «День народження».*)
- То що це за свято?
- Це свято особисте для кожної людини, але поруч із вами радіють ваші близькі та рідні. Для родини ваше народження було великим щастям.
- Для того, щоб ваше свято було веселе та радісне, треба правильно його спланувати.

II. Оголошення, представлення теми й очікуваних навчальних результатів.

III. Колективне планування етапів проведення свята.

Встановити правильний порядок проведення свята.

- Прибрати у квартирі.
- Запросити друзів і близьких.
- Зустріч гостей.
- Порадитись з батьками щодо святкування Дня народження.
- Розваги та ігри.
- Святковий обід.
- Щоб свято було веселим і радісним, слід дотримуватись правил культури поведінки як імениннику, так і гостям.
- Зараз ви попрацюєте в групах. Ці завдання допоможуть вам підготуватись до свята.

Робота в групах.

Завдання для груп.

1-ша група.

Написати у листівці запрошення другу на День народження. Вставити пропущені дані.

2-га група.

Скласти діалог-запрошення на свято по телефону.

3-тя група.

Вибрати правила культури поведінки за столом.

- Сидіти рівно.
- Говорити голосно.
- Не класти лікті на стіл.
- Не стукати ложкою по чашці, коли розмішуєш цукор.
- Бешкетувати.

4-та група.

Підібрати та змодельювати святковий одяг для іменинника.

5-та група.

Вибрати гру, яку б запропонував пограти з друзями на святі:

а) «Піжмурки»;

б) «Так» чи «ні».

На День народження у гості.

Я друзів запросив без дозволу батьків.

Чи правильно вчинив? *(Ні.)*

Чи так робив, коли

За подарунки я дякувать забув? *(Ні.)*

Наївшись тортика смачного,

Ми почали у ігри грать.

Ми стали битися, кричати

Та на диванчику скакати.

Чи так, чи ні, скажіть нам, друзі,

Себе поводить почали? *(Ні.)*

Коли вже час настав прощатись,

Я всім подякував за свято.

Я правильно вчинив чи ні?

Подумайте, скажіть мені. *(Так.)*

IV. Обговорення та презентація групами етапів планування свята.

- А зараз повернемося до планування свята.

- Порадитися з батьками щодо святкування Дня народження.

- Чому?

- Запросити друзів і близьких.

- А як ви запрошуєте?

- Давайте уявимо, що на День народження ви запрошуєте по телефону.

(1-ша група склала діалог-запрошення по телефону)

- А ще можна запросити на День народження листівкою. (2-га група зачитує запрошення-листівку.)

1. Прибирання у квартирі.

- Усе навколо сяє від чистоти, ми готові зустрічати гостей. Виберіть малюнок кімнати, в якій можна зустрічати гостей.

2. Зустріч гостей.

- Щоб зустріти гостей, іменинник одягає святковий одяг. Одна із груп підбрала та змодельовала одяг для іменинника.

(Презентація моделей одягу.)

- Кожен іменинник любить отримувати подарунки. Як треба приймати подарунки? Що говорити?

Сюжетно-рольова гра: дівчинці-іменинниці діти дарують два однакових подарунки.

- Що ви помітили?

- Як прийняла подарунок дівчинка?

- Що сказала?

- Що могла сказати, але не сказала?

3. Запрошувати до столу можна тоді, коли прийшли всі гості. Запрошеним і господарю свята не слід забувати про правила культури поведінки за столом. (3-тя група підбрала ці правила, щоб вам їх нагадати.)

4. Щоб свято було веселим, не забудьте про розваги для дітей та цікаві ігри. Можна потанцювати.

- **Гру «Так» чи «ні»** презентує нам 5-та група. Пограємось?

5. Ось ми й підійшли до останнього пункту свята «Подякувати батькам за свято». Чому?

V. Підбиття підсумків.

Підвести підсумки допоможе сюжетно-рольова гра «Святкування Дня народження в родині», діти виконують роль іменинника, гостей та батьків.

СКЛАДАННЯ

«ЕТИЧНОГО КОДЕКСУ» КЛАСУ

Тема. Правила життя в суспільстві

Учитель пропонує учням колективно розробити норми й правила життя в класі. Для цього клас об'єднують у кілька груп, кожна з яких виробляє правила, які діти вважають найнеобхіднішими. Після цього представники груп зачитують складені правила.

Потім з усіх правил складають етичний кодекс класу. Пізніше, у позаурочний час, його можна гарно оформити на великому аркуші та повісити в класному куточку.

Орієнтовний етичний кодекс:

- учитися слухати і чути;
- не кривдити;
- не обманювати;

- захищати слабших;
- не залишати людину в біді;
- допомагати іншим; бути добрим і чуйним;
- учитися поступатися;
- цікавитися справами один одного;
- цінувати й берегти дружбу.
- Цей перелік можна змінювати і доповнювати.

Потім діти повинні ухвалити рішення про дотримання з цього моменту етичного кодексу.

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА «САЛОН КРАСИ»

Тема. Людина

Для цієї гри можна об'єднати дітей у групи. Кожна група буде представляти різні кабінети: з догляду за шкірою, волоссям, одягом тощо. Група обговорює, які послуги їхній кабінет може запропонувати клієнтам. Потім обирають одного представника, який розповідає про послуги кабінету. Ця гра може дати поштовх фантазії дітей. У салоні можна відкрити стоматологічний кабінет, майстерню з ремонту взуття, хімчистку. Такий широкий вибір послуг дозволить відвідувачеві провести в чудовому салоні цілий день і повністю довести до ладу свій зовнішній вигляд.

ГРА «ЯКЩО ТИ ДОБРА ЛЮДИНА, ТО ПОВИНЕН...»

- Якщо людина повинна робити те, що я називаю, плескайте в долоні, а якщо - ні, то нічого не робіть.

- Допомагати мамі мити посуд.
- Робити комусь зле, якщо цього ніхто не бачить.
- Не вмиватися.
- Берегти рідну природу.
- Шанувати працю інших людей.
- Галасувати, коли хтось відпочиває.
- Бути вихованим, стриманим.
- Обманювати, хвалитися.
- Насміхатися з чужого горя.
- Добре вчитися, багато читати.
- Не слухати батьків.
- Допомагати другим у біді.
- Ділитися тим, що у неї є.
- Ображати інших.
- Захищати слабкого.
- Спати на уроках.
- Красти.
- Любити своїх батьків.

- Бачу, визнаєте добре. Що має робити добра людина. А тепер поміркуйте, чому потрібно робити добро?

ГРА «ПІДКАЖИ СЛОВЕЧКО»

- Нащо кращий клад, коли в сім'ї... *(лад)*.
- Миротворця із мультфільму знає весь малий народ, Це, звичайно, дуже добрий і веселий... *(Леопольд)*.
- Завжди поруч з нами наша... *(мама)*.
- Сонце світить веселіше, яскравіш квітує луг, якщо поруч добрий, щирий, вірний і хороший... *(Друг)*

«ПРАВОВА ВІДГАДАЙКА»

- А зараз ви будете підходити до стола й витягатимете (фантики – лотереї з казковими завданнями).

• Згадайте казку О.Толстого «Золотий ключик або Пригоди Буратіно». Назвіть усіх персонажів, які скоювали правопорушення.

• Казка Г.-Х. Андерсена «Дюймовочка». Які злочини вчинили проти Дюймовочки?

• Російська народна казка «Колобок». Які права використати колобок у своєму житті?

• Казка «Вовк і семеро козенят». Яке покарання чекало вовка за вчинений ним злочин? Що це був за злочин?

• Казка «Колобок». Хто в цій казці скоїв найнебезпечніший злочин? Чому ви так вважаєте?

Сподіваюсь, представлені матеріали стануть у пригоді творчим педагогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою 1-4 класи. – Київ, Видавничий дім «Освіта», 2012.
2. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей у взаємодії сім'ї і школи. – К.:Фенікс, 2009. – 416с.
3. Романенко І.В. Соціалізація уроків початкових класів через використання інтерактивних технологій//Початкове навчання та виховання. – 2007. -№11. – с.2-8
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. Школа, 1988. – 272 с.
5. Сухомлинський В.О. Твори в 5 томах. – К., 1976 – 1977.

Басиста Л. В.,

вчитель початкових класів Звенигородської загальноосвітньої школи-інтернату I-III ступенів Звенигородської районної ради Черкаської області

**ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НА УРОЦІ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ**

*Здоров'я – це повнота духовного життя,
радість, ясний розум. Твоє здоров'я – у твоїх руках.
В.О.Сухомлинський*

Формування культури здоров'я особистості – нагальна проблема сучасної психолого-педагогічної науки і практики. Саме здоров'я – основа благополуччя, розквіту нації, джерело щасливого повноцінного життя. Країною повинні керувати люди натхненні, творчі. А для цього вони мають бути, в першу чергу, здоровими. Тільки здорова людина спроможна творчо мислити, самореалізовуватися, досягати успіхів, сприяти розвитку нашого суспільства, прогресивно рухатися вперед.

Здоров'я – одне з основних джерел радості і діяльності людини за умови відсутності хвороб, фізичних дефектів. Здорові діти – здорова нація. Формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів, його відтворення можливе лише за умови дії цілеспрямованих зусиль освіти, кожного учня і його сім'ї.

Навчальний предмет «Я у світі» спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей [1.ст.204]. У цьому випадку дитина найповніше розкриває свої здібності, усвідомлює власну унікальність, самовизначається в житті й процесі самоактуалізації, у неї формуються основні компоненти здоров'я. Гуманізація освіти потребує збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування в них умінь та навичок здорового способу життя. Слід донести до учня істину, що основна мета життя – щастя. Але до нього веде одна дорога: міцне здоров'я, а здорова людина любить життя. Добре здоров'я, гарний настрій – запорука успішності, самореалізації, самовиховання.

Отже, предмет «Я у світі» має забезпечувати здоров'язбережувальне навчання, у межах якого на кожному етапі дозрівання дитини забезпечується реалізація базових потреб людини. Під поняттям здоров'язбережувальної компетентності слід розуміти характеристики властивостей учня, спрямовані на збереження та гармонійної єдності фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення.

Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує у собі всі напрямки діяльності загальноосвітнього навчального закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я.

Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти:

- сприятливі умови навчання дитини у школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Практична значущість здоров'язбережувальних технологій полягає у створенні умов для опанування учнями:

- **фізичної культури:** управляти своїм тілом, своєю руховою активністю, розуміти шкідливість гіподинамії;
- **психологічної культури:** навчитися володіти своїми почуттями, прагнути чогось, розуміти свій внутрішній стан та інших людей;
- **інтелектуальної культури:** удосконалювати навички розумової праці, розвивати свій інтелект;
- **духовної культури:** засвоїти норми моралі, духовності – усе те, що відображає соціальну сутність людини.

Щоб зберегти фізичне, духовне, психологічне та соціальне здоров'я дітей, вчитель повинен шукати шляхи гармонізації й оптимізації діяльності учнів. Школяр успішно розвиватиметься тоді, коли повірить у свої сили.

Для розвитку життєвих навичок, що сприяють фізичному здоров'ю, застосовую на уроках комплекси вправ, спрямовані на підтримку та зміцнення м'язів, органів дихання, що розраховані на обмежений простір (імітаційні вправи, фізкультхвилинки, імпровізовані масажі, віршовані фізкультпаузи). Такі вправи є ефективним засобом активного відпочинку дітей, сприяють позбавленню втомлюваності, підвищенню розумової активності.

Масаж біологічно активних точок

Масаж виконують пучками вказівних пальців, коловими рухами. На кожную точку натискають тричі.

Мої брівки дуже гарні – я їх масажую,
 Носик дуже гарний в мене – я його пильную.
 Мої вушка дуже гарні – я їх доглядаю.
 Моя шийка дуже гарна – шийку полікую.
 Мої ручки дуже вправні – тому їх люблю я.

По закінченні вправи всі хором промовляють:

Точки ці ми добре знаємо, тричі масажуємо.
 І усім своїм знайомим радо пропонуємо.

Масаж вух

Самомасаж вух покращує кровообіг мозку, що сприяє поліпшенню пам'яті, розвиває слух та інтелект дитини.

Нумо, друзі, усміхнемось і за вуха всі візьмемось.
 Вниз потягнемо свої вуха, щоби добре могли слухать.
 Тепер вгору потягнемо – аж до неба доростемо!
 Вуха в сторони потягнемо – ніби Чебурашки станемо.
 Вперед вуха закрутили і назад їх відхилили,
 Розітремо, усміхнемось, до роботи повернемось.

Масаж очей

Офтальмологічні вправи знімають зорову втому; застосовуються для кращого кровообігу, розслаблення, релаксації, відпочинку.

Очі швидко обертаємо, головою не хитаємо.
 Вліво раз, два, три, чотири. Вправо стільки ж повторили.
 По колу очі обертаємо і все навколо розглядаємо.
 Раз коло, два і три, чотири. Щільніше очі ми закрили,

На п'ять, шість їх потримали і потім знову закружляли.

Проблемі здорового способу життя, як важливого чинника особистості, присвятила свої дослідження науковець О.Д. Дубогай, професор Київського інституту гігієни [3, 4]

Цікавою є її методика з використання мішечків з сіллю для формування правильної постави у школярів. Молодший школяр повинен знати, що неправильна постава може не лише завдати шкоди здоров'ю, але й зіпсувати людині життя. А тому на уроках мої школярі із задоволенням користуються мішечками із йодованою сіллю, яка містить корисні речовини і мінерали. Це ще й хороша йодотерапія. Йод потрапляє в організм під час вдихання парів солі, а також через шкіру голови, що є гарним засобом короткозорості. Батьки такий досвід застосовують і в домашніх умовах.

Предмет «Я у світі» (3клас) висвітлює тему «Стеж за своєю поставою» [5]

Рухова активність – це сумарна кількість рухових дій, які виконує людина в процесі повсякденного життя. «Рух – це повітря, а без повітря ми задихаємось» - писав В.Ф.Базарний, російський вчений, лікар, педагог. [6]

В своїй роботі з молодшими школярами працюю за його методикою здоров'язбережувальної технології – режимом «динамічних поз». На уроці кожні 10 хвилин діти змінюють позу – сидячи за партою, стоячи на масажних килимках.

Масаж стоп має оздоровлюючий ефект на весь організм. Покращується загальний стан здоров'я дитини, стимулюються активні точки і зони, мобілізуються внутрішні сили організму. Такий масаж є чудовим засобом від плоскостопості. На килимках діти не просто стоять, а виконують вправи.

Такий режим позитивно впливає на підтримку фізичної, психічної активності розумової сфери;

«Ніякої перепони зору!» - ще один принцип В.Ф.Базарного. З метою пом'якшення несприятливих наслідків дії фактору зачиненого приміщення і обмеженого простору я використовую офтальмотренажер (за В.Ф.Базарним).

На стелі нанесено діаграму певних кольорів: зовнішній овал – червоного кольору, внутрішній – зеленого, хрест – золотистий, вісімка – яскраво-блакитного кольору. Кожен елемент фігури має стрілку, яка вказує напрямок для переміщення очей дитини. Стоячи на масажних килимках, з витягнутими вперед руками, під музику, діти почергово обводять вказівним пальчиком траєкторії, одночасно слідкуючи за ним очима, рухаючись тулубом. При цьому очі дітей відпочивають, пробігаючи кілька разів різнокольоровими лініями. Така зарядка для дітей допомагає запобігти розвитку короткозорості.

Психічне здоров'я дає можливість людині оптимально пристосуватися до змін соціального середовища, пізнати себе, реалізувати власні потреби й здатності в процесі самоутвердження. Від того, як людина поводитиметься з

іншими людьми, який шлях становлення вона собі обере, залежатиме її самопочуття та поведінка кожного оточуючого. Невміння контролювати почуття та емоції впливає на психічну складову її здоров'я, яка є дуже важливою. Вона визначає розвиток людини як особистості, забезпечує її пристосування в соціальному середовищі та духовне благополуччя. Умовою психічного здоров'я є розвиток різноманітних емоцій та почуттів, уміння контролювати та керувати ними. Щоб навчити дітей відновлювати своє психічне здоров'я, використовую психогімнастику для відновлення психічного балансу.

Психогімнастика - допоміжний метод, який спирається на невербальну експресію, перш за все на міміку та жести - взагалі на рух. Це дає можливість глибше заглянути в переживання інших і наблизитися до розуміння цих переживань. Головна мета психогімнастики - зняття фізичних блоків та "тисків". Уроки розпочинаю аутотренінгом:

1. Люблю я свій розум, увагу та пам'ять,
Працює мій мозок і вчусь я старанно.
Сприймаю все нове і мислю логічно,
Вчителя слово здійснюю я практично.
2. Щоб нам разом працювати, треба разом повторяти:
Я уважний і серйозний, хоч іще малого зросту.
Зараз з силами зберусь, я нічого не боюсь.
Впевнений, кмітливий я і отримую знання.

Дихальна психогімнастика:

Вправа «Сонечко».

Я – маленьке сонечко. Я прокидаюсь, умиваюсь і розчісую свої промінчики. Я високо підіймаюсь над обрієм. Я – велика розжарена куля. Я лечу над землею і дихаю вільно, спокійно. Я дарую своє тепло лукам, рікам, лісам. Як же красиво навкруги!

Вправа «Я на морі»

Я на морі. Вдихаю його аромат, дивлюсь на безмежні простори. Море виблискує різноманітними кольорами, наче шепоче, розмовляє зі мною. Як же хочеться пірнути в цю чисту, прозору воду!

Урок вважаю неповноцінним, якщо на ньому були відсутні емоційно-сміслові розрядки (посмішки, доречні жарти, використання приказок, афоризмів з коментуванням, музики). Емоційна радість, спільне переживання краси, спільне прагнення зрозуміти і дають бажання пробудження думки.

Більшість психогімнастичних завдань побудовані на імітації певних почуттів та емоційних станів людини. Решта передбачає відтворення дітьми дій та вчинків уявних героїв. У таких іграх діти тренують свою увагу, пам'ять, спостережливість, витримку. Однією із ланок у розвитку здоров'язбережувальної компетентності особистості є формування духовних цінностей.

Духовне здоров'я – це здоров'я в системі загальнолюдських цінностей, ідеал здорової людини, традиції культури українського народу, розвиток

позитивних духовних рис, духовні цінності й засоби розвитку духовності. Важливу роль у вихованні здорового способу життя відіграє методика роботи «Школи під голубим небом» В.О.Сухомлинського, суть і зміст якої славетний педагог розкрив у праці «Серце віддаю дітям».

Майже кожен урок предмета «Я у світі» можна наситити творами видатного педагога. На простих, зрозумілих і цікавих прикладах діти вчаться бути Людиною. Пронизані любов'ю до всього живого твори Майстра вчать у кожній ситуації прислухатися не до своїх примх і амбіцій, а до голосу людського серця. На уроках використовую нові збірки художніх творів для дітей В.О.Сухомлинського.

У житті трапляються люди, які фізично розвинені, але духовна сила в них слабка. Такі люди бездушні, нечесні, нещирі, роблять погані вчинки. Вони не можуть жити повноцінним життям. Трапляється, що народжуються діти з різними фізичними вадами, але мають безмежну духовну силу.

Отже, щоб бути здоровим, необхідно досягти гармонії із природою, людьми і самим собою. «Маленьке зернятко, посіяне в людській душі в роки раннього дитинства, стає в роки зрілості могутнім деревом. Усе залежить від того, яке зернятко посіяне і в яку землю», - писав В.О.Сухомлинський.

Здоров'я будь-якої людини – це дотримання нею морально-етичних і духовних принципів життя та спілкування. Фактори зміцнення здоров'я – це розумна думка, весела вдача, доброта, мудре слово, щире серце, вміння бачити прекрасне в докільлі й у собі, вміння приймати рішення. Це норма поведінки, вчинки, вибір життєвого шляху. Розуміння сутності навколишнього світу, місця людини в природі й суспільстві, це віра людини в свої сили, вміння ставити мету і докладати зусилля для її досягнення. Завдяки духовності індивід стає особистістю. У своїй роботі дотримуюсь таких *принципів духовності*:

- виховання духовності через удосконалення свідомості, морально-етичних норм поведінки, розвиток культури;
- боротьба з недоліками у самому собі і в людях;
- прагнення до чистоти думок;
- любов до всього живого, природи, Батьківщини;
- відчуття краси й досконалості.

Для розвитку та зміцнення духовного здоров'я використовую ароматерапію. Аромати допомагають вилікувати безліч хвороб, провести профілактику простудних захворювань і просто орієнтуватися у світі запахів. Ароматерапію можна впроваджувати через гру, асоціації. Наприклад, «чарівні мішечки» з лікувальними рослинами (лаванда, ромашка, ялівець, м'ята, меліса, чебрець, нагідки і т.д.). За допомогою аромалампи використовую натуральні ефірні олії : лимонну, лавандову, евкаліптову, ялівцеву, ялиці, які освіжають, забезпечують прилив сил і позитивних мотивацій, сприяють концентрації уваги.

Соціальне здоров'я – соціальні потреби та інтереси, етика родинних зв'язків, наслідки антисоціального ставлення до довкілля, соціальне забезпечення життєво важливих потреб, соціальна адаптація, здоров'я нації, формування потреби вести здоровий спосіб життя.

Урок – це основна структурна одиниця навчального процесу. Сучасний урок – це урок інноваційний, який викликає в учнів і вчителів задоволення, стимулює цікавість, творчість. Усе це досягається різноманітними формами роботи.

Урок з використанням здоров'язберезувальних технологій повинен не викликати в учнів погіршення здоров'я. Як тут не згадати мудрі слова В.О.Сухомлинського, який у кількох своїх статтях підкреслював: «Я не боюся ще й ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вчителя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили». Завдання вчителя – знайти найоптимальніші способи навчання і виховання учнів, використовуючи передові педагогічні технології для того, щоб навчально-виховний процес був радісним, доступним для всіх, здоров'язберезувальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – 392 с.
2. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и технологии здоровья в школе. – М.: АРКТИ, 2005. – 320 с.
3. Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі. – К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2005. – 112с.
4. Дубогай О.Д. та ін. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів: Методичний посібник для вчителів початкової школи та фізичної культури, студентів та батьків. – К.: Оріони, 2001. – 152 с.
5. Я у світі. 3 клас: підруч. для загальноосвіт. навч. закл./ Н.М. Бібік. – Х. : Вид. група «Основа», 2013. 160 с.:іл.
6. <http://www.hrono.ru/proekty/bazarny/> . В.Ф. Базарний

Дмитрієнко Л. А.,
*вчитель початкових класів Смілянської
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №6
Смілянської міської ради Черкаської області*

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОГО СПАДКУ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ КУРСУ «Я У СВІТІ»

Одне із головних завдань курсу «Я у світі» є «виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів етносоціального й соціально-культурного середовища, здатної розуміти значення життя як найвищої цінності; усвідомлювати переваги чеснот, цивілізованих норм, настанов та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства» [4].

Отже, формування й розвиток моральності, вихованості, ціннісних орієнтирів у дітей є з ряду найважливіших завдань, які реалізуються в курсі «Я у світі». Ціннісні орієнтири молодших школярів формуються й утверджуються як ставлення їх до оточуючого середовища, до предметного світу, а головне – до світу людського і до самих себе в цьому світі.

Успішне вирішення виховних завдань предмета «Я у світі» можливе в умовах активного використання міжпредметних зв'язків. Про це в пояснювальній записці до програми зазначено: «курс об'єктивно є міжпредметним... Він є ядром виховного впливу на особистість дитини і органічно пов'язаний із системою знань, передбачених іншими предметами, програмою позакласної діяльності, що забезпечить різнобічність і перспективність навчання, виховання і розвитку молодших школярів» [4].

Великі можливості для реалізації виховного спрямування курсу «Я у світі» дає міжпредметний зв'язок з літературним читанням. Зокрема, варто використовувати величезний виховний потенціал літературних творів для дітей В.О.Сухомлинського, які допомагають сформувати й розвинути у молодших школярів такі ціннісні орієнтири, як: морально-етичні (духовні) цінності; гуманістичні почуття; родинні (сімейні) цінності; естетичні почуття, бережливе ставлення до довкілля, природи.

«Утвердити в кожній дитині доброту, сердечність, чуйність до всього живого й красивого, – писав В.Сухомлинський, – елементарна азбучна істина шкільного виховання, з цієї істини починається школа» [1].

Педагогічно-літературна спадщина В.О.Сухомлинського багата і різноманітна. Через оповідання, казки, притчі, легенди, написані у зрозумілому для дітей викладі, В.О.Сухомлинський формує ціннісні орієнтири та настанови, вчить розуміти складність і красу людського буття. Твори видатного педагога допомагають школярам комфортно входити у світ людських стосунків, закладають основи самопізнання, потреби саморозвитку, самореалізації особистості.

У дітей молодшого шкільного віку досвід міжособистісних стосунків обмежений вузьким колом зв'язків з навколишнім світом. Читання художніх творів В.Сухомлинського, у яких розкривається внутрішній світ переживань, думок, мрій людини, розширює життєвий досвід дітей, сприяє усвідомленню ними цінностей, норм поведінки, які підтримуються суспільством. Це зміцнює природне бажання дитини ставати кращою, дозволяє їй зрозуміти внутрішній світ інших людей [3, с.3].

У своїх творах В.Сухомлинський окреслив гуманістичний ідеал людини, що живе в гармонії з природою, сім'єю, іншими людьми, суспільством, самою собою. Тому твори Сухомлинського доцільно використовувати на уроках при опрацюванні усіх розділів програми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ».

Для успішного опрацювання творів Сухомлинського на уроках «Я у світі» варто використовувати широку палітру сучасних методів та прийомів: «Спрямоване читання (слухання)», «Мозковий штурм», «Незакінчене речення»,

метод «Прес», метод РОФТ, прийом «Добре – погано», «Гронування», «Семантична карта», «Сенкан», ігрові методи та ін.

Приклади завдань за творами В. Сухомлинського на уроках «Я у світі»

Тема: Вияви характеру людини (розділ «Людина». 3 клас)

Василь Сухомлинський. «Білка і Добра Людина» [2, с. 24]

Метод «Спрямоване читання»

Учням пропонується «про себе» прочитати оповідання «Білка і Добра Людина» і знайти відповідь на запитання: «Скільки гарних справ зробила Добра Людина за одну прогулянку лісом»? (Не наступила на жодну квіточку, врятувала життя білочці, врятувала діточок білочки від сирітства і голодної смерті).

Метод «Прес»

- Висловіть свою думку: Чи могла Добра Людина пройти повз білочку і не допомогти їй? (Я вважаю, що Добра Людина обов'язково мала допомогти білочці)
- Поясніть причину появи цієї думки. (тому що Добра Людина небайдужа, вона любить усе живе).
- Назвіть факти, що ілюструють ваші докази. (У Доброї Людини були ласкаві очі, вона не наступала на квіти. У серці її був жаль і біль, коли вона побачила, яке лихо загрожує білочці).
- Узагальніть свою думку, зробіть висновок. (Отже, Добра Людина любить, жаліє і захищає усе живе).

«Трихвилинне ессе», «Крісло автора»

Проводячи підсумкову роботу за прочитаним текстом, варто попросити учнів протягом 3 хвилин написати те, що спадає їм на думку щодо прочитаного твору.

Школярі (за бажанням) читають міні-твори для всього класу у «Кріслі автора», яке виставлено посеред класу.

«Незакінчене речення».

«Якби я побачив (ла), що комусь загрожує небезпека, я б...»

Тема. Роль спілкування в житті людини (розділ «Людина». 4 клас)

Василь Сухомлинський. «Майже чарівна розмова» [2, с. 14]

Коментоване читання оповідання.

Проблемне питання «Як вплинула на хлопчика розмова з дідусем?»

Складання порівняльної таблиці «Весна очима хлопчика: до і після розмови з дідусем»

Порівняльна таблиця

«Весна очима хлопчика: до і після розмови з дідусем»

До розмови з дідусем	Після розмови з дідусем
Не бачив, як квітнуть сади	Побачив, як квітнуть сади.

Не чув, як щебечуть пташки	Почув, як весело щебечуть пташки
Журавлиний ключ здавався сльозою	Побачив журавлиний ключ
Небо здавалося чорним	«А зараз весна!»

Рольова гра «Дідусь і хлопчик»

Запропонувати учням об'єднатися в пари і обрати ролі (дідуся і хлопчика). Скласти діалог: хлопчик розповідає про причину своїх сліз, дідусь втішає хлопчика.

Асоціативний килимок

Підібрати асоціації до слова «спілкування».

Тема. Основні обов'язки в сім'ї

(розділ «Людина серед людей». 3 клас)

Василь Сухомлинський. «Роби не те, що хочеться, а те, що треба»

Підготовка до сприйняття оповідання

Учитель оголошує учням, що вони зараз будуть читати оповідання про хлопчика – свого ровесника.

Робота із заголовком твору «Роби не те, що хочеться, а те, що треба»

«Мозковий штурм»

- Що «треба робити» хлопчику (що входить в коло його обов'язків)? (Ходити до школи, гарно навчатися, допомагати рідним по господарству, піклуватися про молодших сестричок і братиків, доглядати за хворими тощо).
- А що «хочеться» робити хлопчикам? (Грати у різні ігри, у тому числі комп'ютерні, дивитися телевізор, спілкуватися з друзями тощо)

Складання семантичної карти до слова «обов'язок»

Метод «Спрямоване читання»

Читання учнів «про себе» учитель спрямовує за допомогою запитань рівня «розуміння». Діти читають із зупинками, роблячи паузи, щоб обговорити кожні кілька абзаців.

Завдання

1. Прочитайте оповідання до слів «...побіг до хлопців грати в м'яча». Знайдіть відповідь на запитання: які стосунки були між дідусем та онуком? (Теплі, родинні. Юрко любив слухати дідусеві казки і бувальщини).
2. Прочитайте оповідання до слів «А в склянці не було й краплини води». Доведіть, що Юрко любив свого дідуся (любив, тому що «неспокійно було в нього на душі. Щось немов гнітило його...упав на коліна перед мертвим дідусем»)
3. Дочитайте оповідання до кінця, дайте відповідь на запитання: Яким уроком на все життя стала ця історія для Юрка?(Роби не те, що хочеться, а те, що треба, – навчав Юрко свого сина).

Вправа «Добре-погано» Що автор схвалює, а що засуджує в оповіданні?

Погано	Добре
Юрко не виконав свого обов'язку: залишив помираючого дідуся одного	Юрко на все життя зрозумів, що людина завжди повинна виконувати свої обов'язки

Тема. Людські чесноти (розділ «Людина серед людей». 3 клас)

В.О.Сухомлинський. «Усмішка» [2, с.33]

Завдання

Розкажіть прочитане оповідання В.Сухомлинського «Усмішка» так, ніби це сталося з вами.

Метод РОФТ (роль, отримувач, формат, тема)

Уявіть, що ви «посмішка». Зверніться до злого діда з побажанням відкрити своє серце для добра і любові, посміхатися людям.

Розв'язання прогностичної задачі

Об'єднайтеся у групи та обговоріть, що трапилось би у світі, якби люди перестали посміхатися?

Дискусійне питання

Чи має відповідати людина за те, що своїм похмурым виглядом або нечемною поведінкою псує настрій іншим людям?

Проектне завдання

Розробіть у групі поради, які ви хотіли б дати дідові і всім тим людям, які не вміють посміхатися.

Запитання особистісного характеру

- Розкажіть, чи часто ви посміхаєтесь. Як посмішка змінює ваш настрій?
- Як ви гадаєте, чому одні люди посміхаються, а інші завжди похмурі? Від чого це залежить?
- Чи погоджуєтесь ви з думкою, що, усміхаючись, ви несете світло туди, де панує темрява?

Тема. Права та обов'язки громадян (розділ «Людина в суспільстві». 3 клас)

В.О.Сухомлинський. «Нові штани для Миколки» [2, с.42]

Завдання

1. Розкажіть, які права дитини ви знаєте.
2. Складіть схему «Права дитини»

3. Складіть запитання для уявного інтерв'ю з Миколкою. З'ясуйте, чи відчуває хлопчик турботу з боку батька-п'яниці?

4. Які, на вашу думку, права Миколки були порушені? Поясніть свою думку.

Метод «Прес»

Позиція: «Я вважаю, що порушено право Миколки на любов і повагу в сім'ї та право на сприятливі умови зростання і розвитку».

Обґрунтування: «Порушені ці права, тому що батько-п'яниця не піклується про свого сина».

Приклад: «Наприклад: батько пропив ті гроші, за які мав купити синові штани».

Висновки: «Отже, я вважаю, що порушено право Миколки на любов і повагу в сім'ї».

5. Перепишіть кінець оповідання так, щоб він був щасливим.

6. Напишіть пам'ятку своїм батькам «Не пий! Я хочу бути щасливим!»

Тема. Поштивне ставлення до старших та до інших членів сім'ї (розділ «Людина серед людей». 3 клас)

В.О.Сухомлинський. «Бабуся і хризантема» [2, с.17]

1. Уявіть і розкажіть, якими були стосунки дівчинки і бабусі? За що дівчинка любила свою бабусю?
2. Як ви вважаєте, чому про маленьку дівчинку, героїню оповідання «Бабуся і хризантема», можна сказати, що у неї «світла, мов квітка, душа»? (Тому що дівчинка любить свою бабусю, шанує пам'ять про неї, доглядає її могилку).
3. *Робота в парах.* Обговоріть, як внучки і внуки мають ставитися до своїх дідусів і бабусь, щоб про них можна було сказати, що вони мають «світлі душі»? (Любити стареньких, допомагати їм, чемно поводитися,, піклуватися про них).
4. Розкажіть, як ви турбуєтеся про своїх бабусь і дідусів. Як ви бережете пам'ять про своїх рідних, яких уже немає в живих? Чи доглядаєте за їхніми могилками?
5. Виготовте листівку для своїх бабусь і дідусів «Бажаю міцного здоров'я!»

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.В.О.Сухомлинський в роздумах сучасних педагогів. [Електронний ресурс]. – Методичний портал: Режим доступу – <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream>
- 2.Сухомлинський В. Вічна тополя: Казки. Оповідання. Етюди: Для молод. шк. віку / Упоряд. О.Сухомлинською, заг. ред. передм. Д.Чередниченка. – К.: Генеза, 2003. – 272 с.
3. Сухомлинський В.О. – видатний український педагог // Початкова школа – 2000. – № 9. – С.3.
- 4.Я у світі. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 3 – 4 класи. [Електронний ресурс]. – Методичний портал: Режим доступу – http://nachalka.com.ua/publ/nova_programa_ja_u_sviti

Пришлюк А. В.,
*вчитель початкових класів Кривчунської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
Жашківської районної ради Черкаської області*

АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Якщо є світло у душі, буде краса в людині.
Якщо є краса в людині, буде гармонія в домі.
Якщо є гармонія в домі, буде порядок у нації.
Якщо є порядок у нації, буде мир у світі.

У той час, коли в Україні відбуваються політичні, економічні та суспільні зміни, особливого значення набуває виховання громадян, які здатні побудувати відкрите, інформативне громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися толерантність, конструктивна демократія та повага до прав людини.

На мою думку, школа здійснює важливий вплив на соціалізацію дітей. В школі дітей ми навчаємо не тільки читати й писати, але даємо уявлення про загальноприйняті цінності. Школа являє собою суспільство в мініатюрі - саме тут відбувається формування особистості дитини та її поведінки. Освіта забезпечує спадкоємність та відтворення соціального досвіду. Саме у сфері освіти дитина засвоює необхідні для соціальної практики знання, цінності, формує навички соціальних відносин. Сьогодні освіта є могутнім джерелом соціально-економічного, науково-технічного, культурного розвитку суспільства. Вона є також сферою духовного росту людини.

Оцінюючи значення думок різних вчених, я вважаю, що соціалізація не є одностороннім процесом. Діти вчаться у своїх батьків, одноліток, педагогів. Під впливом цих людей у них формуються інтелектуальні, соціальні та фізичні навички, які необхідні для виконання соціальних ролей.

Саме навчальний предмет «Я у світі» реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. [4, с. 204]. Я переконана, що поступове формування ставлення школярів до себе, до найближчого і віддаленого

соціального середовища сприятиме розвитку їхньої самосвідомості й самовизначення, а також прагнення до самовдосконалення.

Суспільствознавство - один із основних засобів формування громадянської культури. Складовими культури є громадянська освіченість, компетентність, досвід громадянської участі у суспільному житті, громадянська зрілість особистості, що визначається духовно – моральними якостями, ціннісними орієнтаціями та світоглядно – психологічними характеристиками особи. На мій погляд, лише застосування різноманітних активних форм урочної та позаурочної діяльності учнів, створення демократичного клімату в колективі можна досягти якості та дієвості громадянської освіти в класі. Одним з важливих завдань суспільствознавства є формування у дітей громадянської компетентності та розвиток демократичної культури. Базовий еталон громадянської компетентності опрацьований у розробленій АПН України « Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності». Ми виходимо із загальновідомої істини, що компетентність проявляється під час діяльності осіб у поєднанні з цінностями, інтересами, метою яких є досягнення конкретного результату.

Переконаюсь у тому, що однією із стрижневих складових формування вихованості учнів є розвиток їхньої моральної свідомості, тобто норм поведінки, що регулюють ставлення дітей один до одного, до суспільства. А, отже, цей процес має базуватися на основі загальнолюдських цінностей: правди, добра, свободи, дружби, чесності, справедливості, відповідальності, совісті, людської гідності. [2. с.41, 44]. Усвідомивши все це, мені на думку спадають педагогічні ідеї відомого великого педагога, письменника Василя Олександровича Сухомлинського. Опрацьовуючи його педагогічну працю «Серце віддаю дітям», я дійшла висновку, що молодший шкільний вік – це вік формування почуттів і моральної поведінки. «Утвердити в кожній дитині доброту, сердечність, чуйність до всього живого й красивого, - писав В.Сухомлинський, - елементарна азбучна істина шкільного виховання, з цієї істини починається школа. Справжнє виховання полягає у тому, щоб моральний ідеал добра, правди, честі, духовної краси жив у кожному юному серці, утверджувався в активній діяльності як невід’ємна частина власного ества, власної думки, почуттів, намірів». [3, с.192].

Я розумію, що майбутнє нашої держави залежить від свідомої позиції підростаючого покоління; тому, в повсякденній праці з дітьми, намагаюся в кожній «маленькій душі» плекати любов до своєї землі, до її неповторної краси, прищеплювати щире повагу один до одного, бути чесними і чуйними з оточуючими.

Хочу поділитися деяким досвідом роботи з моїми вихованцями. Так, наприклад, при опрацюванні теми «Доброта – це краса людської душі», діти висловлювали свої думки «Як я розумію добро?»

А коли ми працювали над темою «Слова ласкаві, а думки лукаві», діти вчилися розрізняти поняття *чесність*, *справедливість*, переконувалися у тому, що *«краще гірка правда, ніж солодка брехня»*. Для мене важливо було, щоб кожна дитина змогла висловити цю думку кількома реченнями, навіть і однією фразою.

Як вже було вище зазначено, що соціалізація особистості відбувається за рахунок стихійного і цілеспрямованого впливу на особистість різних факторів соціального середовища; тому, на мою думку, велику увагу слід приділяти спілкуванню. У цій галузі також хочу поділитися деякими напрацюваннями.

Пропоную цикл бесід, спрямованих на ефективне і продуктивне спілкування дітей. Наприклад, «Кого ми називаємо добрим (чесним, ввічливим тощо)». Ми разом з дітьми виводимо «золоті» правила того, як розвинути в собі ці якості.

Доброта «Духовні корені добра»

Правила доброти:

- ✓ допомагати слабким, хворим, старим, маленьким, бідним, знедоленим;
- ✓ пробачати помилки інших;
- ✓ не заздрити;
- ✓ жаліти інших.

Чесність «Як дотриматися свого слова?»

Правила чесності:

- ✓ сказав – зроби;
- ✓ не впевнений – не обіцяй;
- ✓ помилився - зізнайся;
- ✓ забув – попроси пробачення;
- ✓ говори те, що думаєш;
- ✓ не можеш сказати правду – поясни чому;
- ✓ не видавай чужу таємницю.

Ввічливість «Азбука ввічливості»

Правила ввічливості:

- ✓ уміння поводитися так, щоб іншим було приємно з тобою;
- ✓ будь завжди привітний: дякуй за допомогу, вітайся при зустрічі, ідучи – прощайся;
- ✓ не змушуй за себе хвилюватися;
- ✓ не вередуй, не гарячкуй. Твій каприз може зіпсувати настрій іншим.

Ще однією формою моєї роботи з учнями є тренінги. Я вважаю, що тренінг є один із найефективніших методів засвоєння інформації. Під час тренінгу учні в практичних ситуаціях висловлюють свою думку, відпрацьовують навички.

Вправа "Чарівна корона"

Учні по колу передають «чарівну корону», при цьому кожен повинен висловити свої бажання, відчутти, що інші уважно слухають і сприймають їх.

Вправа «Передача почуттів»

Кожен з дітей бере одну кольорову стрічку (на власний вибір). Кожен колір стрічки означає певний вид почуття (радість, сум, подив, гнів, любов, сором тощо). Учням потрібно за допомогою міміки передати даний вид почуття.

Вправа «Який я є і яким хотів би бути»

Учням потрібно продемонструвати жестами, мімікою, звуками, яким він є, і потім - яким хотів би бути. Можна учням запропонувати відгадувати почуття, які зображує їх товариш.

Вправа «Інтерв'ю»

Учні поділяються на дві групи: перша - журналісти, що беруть інтерв'ю, друга - кожен вибирає, ким він буде, яку роль обере (спортсмен, боксер, артист, лікар, актор тощо). Він має відповідати на запитання журналістів. Хочу звернути увагу на те, що мої вихованці із задоволенням беруть участь у таких тренінгах спілкування.

Підсумовуючи вище сказане, зауважу, що тільки з любов'ю у серці до своєї землі, до батьківщини та самовідданою працею можна збудувати процвітаючу державу. Якщо у душах підростаючого покоління буде почуття любові, доброти, поваги; якщо усі будуть цінити своє життя і робити якомога більше корисного для оточуючих і суспільства, тоді й майбутнє можна уявляти безхмарним та щасливим. І пам'ятаймо, що майбутнє будується сьогодні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Зязюн І.Я. Педагогіка добра: ідеали і реалії./Науково – методичний посібник/. – К.: 2000.
- 2.Омельчук В. Психологічні аспекти педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського // Початкова школа. – 2004. – С. 41 – 44.
- 3.Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям //Наукова праця. – К.: Радянська школа, 1977. 192 с.
- 4.Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1- 4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. С. 204 – 211.
- 5.Боришевський М. Духовні цінності встановленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. - 1997. - № І.
- 6.Лукашевич М. Соціалізація людини: структура, функції та механізми реалізації // Шкільна бібліотека. - 2003. - № 5.
- 7.Використані матеріали Інтернет – ресурсу// Режим доступу:
<http://teacher.at.ua/>

Стоян Н. Л.,
*вчитель початкових класів Черкаської
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №24*

ВИХОВНЕ СПРЯМУВАННЯ ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національності, особистісних взаємин, особистих рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Виховати людину - громадянина, якій притаманні всі громадянські чесноти, а саме: порядність, доброта, працелюбність, людяність, відповідальність, вимогливість та інші позитивні риси характеру – завжди в українців було справою честі.

Навчальний предмет «Я у світі» «...реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання» [1; с. 204].

«Найважливішим виховним спрямуванням змісту є формування в учнів найбільш значущих для українського народу цінностей: патріотизм, соціальна справедливість, первинність духовного щодо матеріального, природолюбство, людинолюбство, працелюбство, взаємоповага; виховання в дитини свого власного «Я», віри у свої сили, талант, здібності; вихованні гуманної, творчої, соціальної активної особистості, здатної бережливо ставитися до природи, світу речей, самої себе, інших людей, розуміти значення життя як найвищої цінності.» [1; с. 205]

Сучасний зміст виховання в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загально визначеними цінностями і якостями. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення.

Ставлення до людей виявляється у моральній активності особистості, прояві чуйності, чесності, правдивості, працелюбності, справедливості, гідності, милосердя, толерантності, миролюбності, доброзичливості, готовності допомогти іншим, обов'язковості, добросовісності, ввічливості; вміння працювати з іншими; здатності прощати і просити пробачення.

Ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання у таких ознаках: усвідомленні функції природи в житті людини, почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності гармонійно спілкуватися з природою, поводитися компетентно, екологічно безпечно.

Ставлення до себе передбачає вміння цінувати себе як носія фізичних, духовних та соціальних сил. Воно є важливою умовою формування у дітей активної життєвої позиції.

Ставлення до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, національній самосвідомості.

Патріотизм виявляється в любові до свого народу, повазі до українських звичаїв і обрядів, відчутті своєї належності до України, досконалому володінні українською мовою, шанобливе ставлення до символів держави. Розуміє сутність правопорушень як порушення прав інших людей. Обґрунтовує необхідність відповідати за свої вчинки.

Національна самосвідомість – це віра в майбутнє, воля до праці на користь народу, усвідомлення моральних та культурних цінностей, знання звичаїв, обрядів, символіки. Виявляє інтерес до пізнання минулого і сучасного України, участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят.

«Коллективність виступає однією з умов прояву і розвитку індивідуальності людини. Справжній колектив – це об'єднання самобутніх і неповторних особистостей. Діти вступають у взаємини, що формують з них активістів, колективістів, людей, які вміють працювати і жити колективно, в усьому допомагаючи один одному.»[2; с. 146]

Змінюються часи, переоцінюються цінності, але так само приходять у цей світ діти. Нині час докорінно змінився, однак залишається історія роду і держави. Тисячоліттями жила українська нація зі своїми традиціями та звичаями і у якої є нове сьогодні. Сучасних дітей так само, як і колись, треба виховувати і вчити, прищеплювати певні поняття, прищеплювати їм почуття поваги, розвивати вміння та навички. Тому й сама система виховання щоразу змінюється, і немає єдиного рецепта, а є у кожного свій метод, що ґрунтується на людських цінностях, переконаннях, а також на досвіді попередніх поколінь, на народній мудрості та народній педагогіці, яка перевірена часом.

Матеріали для уроків.

Скринька ключових слів [3; с. 63, 65, 67]

Добро – одне із понять моральної свідомості. Корисна справа, вчинок.

Доброта – чутливе, дружнє ставлення до людей.

Зло – те, що комусь завдає болю, спричиняє страждання; поняття, протилежне добру.

Лагідність та милосердя – прекрасний прояв людського характеру.

Жорстокість та грубість – протилежні поняття щодо лагідності та милосердя.

Людяність – моральна якість, що характеризується повагою до людей, співчуттям і добротою до них.

Чесноти – окремі позитивні якості людини.

Чуйність – моральна якість, що характеризується ставленням людини до оточуючих: передбачає піклування про людей, уважне ставлення до інтересів, проблем, думок і почуттів.

Довіра – ставлення до дії іншої людини і до себе особисто, яке ґрунтується на вірності, чесності, порядності.

Зневага – почуття повного презирства до кого-небудь, чого-небудь.

Байдужість – риса характеру людини, яка не звертає увагу на кого-небудь, не виявляє зацікавлення і співчуття, нечутлива, нечуйна.

Гра «Добрі та погані вчинки»

Плескати в долоні, коли почуєте про добрий вчинок.

Орієнтовні вчинки:

- добре навчатися, бути уважним на уроці;
- не мити руки перед їжею;
- допомагати по господарству;
- ділитися з товаришем тим, що у тебе є;
- хвалитися;
- вітатися з дорослими та своїми однокласниками;
- брати чужі речі без дозволу;
- піклуватися про хатніх тварин;
- шанувати і любити своїх батьків.

Гра «Милосердні вчинки»

Орієнтовні вчинки:

- допомогти другові розв'язати задачу;
- поламати однокласникові ручку;
- поділитися з товаришем;
- провідати хворого друга;
- піти до аптеки за ліками для хворої бабусі;
- прилаштувати годівничку для птахів.

Інтерактивна вправа «Незакінчене речення»

- Добру людину....(бджола не зажалить).
- Життя дане на....(добрі справи).
- Добрі справи....(прикрашають людину).
- Злий не вірить....(що є добрі люди).
- Чужим добром не....(забагатієш).

«Аукціон прислів'їв»

- Хто людям добра бажає, той і собі має.
- Світ не без добрих людей.
- Хто не чинить лихого, тому нестрашно нічого.
- Добра людина надійніша від кам'яного мосту.
- Дружба родиться в біді, а гуртується в труді.

Брейн - ринг "Що треба робити, щоб ...".

- Бути добрим. - Робити добрі вчинки.
- Бути ввічливим. - Говорити ввічливі слова.
- Бути працьовитим. - Працювати.
- Бути милосердним. - Виявляти співчуття. Бути щедрим. - Ділитись з друзями іграшками, іншими речами.

- Добре вчитись. - Бути уважним, багато читати, виконувати завдання вчителя.

- Бути сумлінним. - Не обманювати, говорити правду.

Кросворди [5; с. 7 - 8]

1. Готовність прийти на допомогу, сердечне ставлення до людей. (Доброта).

2. Уважне ставлення до старших, яке ґрунтується на визнанні гідності, заслуг. (Повага).

3. Співчутливе ставлення до людини, прагнення допомогти. (Милосердя).

4. Вміння поводитись так, щоб іншим було приємно з тобою спілкуватися. (Ввічливість).

5. Щире, доброзичливе ставлення до інших, уважність до чужих потреб. (Людяність).

6. Дії, які спрямовані на співпрацю, готовність розділити роботу з кимось. (Допомога).



1. Люди, які живуть у державі. (Громадяни).

2. Щоб мати характер, потрібно самостійно приймати ... (Рішення).

3. Знавець законів, з яким, за потреби, можна порадитись. (Юрист).

4. Кожна людина має право на ... (Життя).

5. Конституція України – це головний державний ... (Закон).

6. У Конституції записані ... громадян. (Права).

7. У Конституції записані ... громадян. (Обов'язки).



7			А		
---	--	--	---	--	--

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013, - С. 205-209.
2. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О.Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А.М., 2009, - С. 146-155.
3. Морально-етичне виховання. 2 клас. Дидактичні матеріали до уроків варіативного курсу. – Ч. 1 / упоряд. Л.Г. Дмитренко – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 140 с.
4. Морально-етичне виховання. 2 клас. Дидактичні матеріали до уроків варіативного курсу. – Ч. 2 / упоряд. Л.Г. Дмитренко – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 159 с.
5. Розкажіть онуку. – 2013. – №7-8. – 90 с.

Тужик К.С.,
вчитель початкових класів
Чорнявського навчально - виховного
комплексу «Дошкільний навчальний
заклад - загальноосвітня школа I-III
ступенів» Черкаської районної ради
Черкаської області

СТВОРЕННЯ УМОВ УСПІХУ ТА ТВОРЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Навчальний предмет «Я у світі» спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей.

У процесі навчання в учнів формуються уявлення та поняття про цілісність світу; природне і соціальне оточення як середовище життєдіяльності людини, її належність до природи і суспільства; засвоюються уявлення і поняття, що відображають основні властивості й закономірності реального світу, розширюють і впорядковують соціальний та пізнавальний досвід.

Рівень освіти значною мірою залежить від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних

засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого - педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.

Модернізація системи освіти пов'язується, насамперед, із введенням в освітнє середовище інноваційних технологій. Слово інновація має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. Інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу.

Найважливіше у початковій школі – створення умов для атмосфери успіху та творчого співробітництва: колективна діяльність, робота групами, парами, мікрофон, дидактичні ігри, мозковий штурм, асоціативний куш.

Використовуючи інтерактивні форми організації навчання молодших школярів, потрібно перетворювати урок на урок-мислення, урок - спілкування, урок - діалог, щоб розбудити і привити інтерес учнів до читання, математики, мистецтва і природознавства. Слід переходити від «передавання знань» до «навчання жити».

Сьогоднішнім учням потрібні навички: думати, розуміти сутність речей. Дитина має напружено розумово працювати. Саме цьому сприяють інноваційні технології.

Використання інноваційних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найліпшим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. Інтерактивні форми роботи допомагають приділяти увагу кожному учню. Працюючи в групах чи парах, школярі самостійно розв'язують доступні для них завдання, стають дослідниками, разом переборюють труднощі на шляху до мети.

При вивченні курсу «Я у світі» в 3 класі я надаю перевагу технологіям ситуаційного моделювання, колективного навчання. До колективного навчання відносяться методи: «Мозковий штурм», «Карусель», «Мікрофон», «Асоціативний куш». Під час кооперативного навчання використовую роботу в парах та групах. Проводячи уроки такого типу, я зацікавлюю школярів предметом, формую активну життєву позицію, розвиваю творчі здібності. Разом з тим удосконалюю мовлення і розумові навички, створюю ситуацію успіху, де кожен учень відчувається невимушено, а вчитель тут виступає в ролі друга, порадирика.

При вивченні теми «*Символи України*» використовую наступний метод «*Робота в малих групах*». Клас об'єднується в групи. Кожна група готує розповідь про один з символів. По закінченню часу капітани груп доповідають про виконану роботу.

«*Мозковий штурм*» при вивченні теми «*Україна на карті*»

Вчитель. – Україна. Що означає це слово для вас діти?

Відповіді дітей: місце, де ти народився, рідна домівка, друзі, батьки.

При використанні цього методу учні навчаються знаходити нові рішення, застосовувати набуті знання на практиці. Кожен учень є активним учасником діяльності.

Також цей метод можна використати при вивченні теми «*Народні свята*»

- Діти, що ви уявляєте, коли чуєте вираз «народні свята»?



Учні добирають відповідні слова. Цим самим діти долучаються до глибшого пізнання культури рідного краю

Метод «Прес». Цей метод навчає дітей виробляти й формулювати, висловлювати думки у виразній і стильній формі, переконуючи інших («Я вважаю, що ...», «Тому, що...», Наприклад, «Таким чином...»)

Тема «Людина – частина природи»

Вчитель.

– Чи правильне твердження «Людина – частина живої природи»?

Учень.

– Я вважаю, що людина є частиною живої природи, тому що людина народжується, росте, розвивається, помирає. Таким чином, маючи всі ознаки живих організмів, ми впевнено можемо сказати: людина – частина живої природи.

При вивченні тем **«Славені українці»**, **«Різноманітність народів у світі»**, **«Винаходи людства»** застосовую метод проектів. Це дає можливість привчати дітей до роботи з додатковою літературою.

При вивченні теми **«Людські чесноти: доброта»** застосовую ситуацію **«Уявіть собі...»**

1. Старенька бабуся просить вас сходити до аптеки за ліками, а вас чекають друзі.

2. У клас весняним ранком залетіла бджілка. Вона не може вилетіти на волю.

3. Мишко захворів і його довго нема у школі.

4. Ваш друг забився і йому боляче.

При використанні цього методу я організую роботу в парах, де кожен учень може висловити свою думку щодо виходу з даної ситуації.

Таким чином, використання таких видів інтерактивних вправ на уроках дає можливість доповнити уроки різноманітною інформацією, а різні види діяльності заохочують дітей до роботи. Кожен учень зацікавлений у правильності своєї думки. Основна функція цих методів – навчити кожну дитину активно та вільно мислити на уроці, набувати індивідуального досвіду толерантної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою 1-4 класи/Київ Видавництво дім «Освіта»/-2012.- [1, с. 204-205]
2. Бібік Н.М. Я і Україна: підруч.[для 3 класу.] /Т.М.Байбара, Н.М.Бібік.- Київ «Форум»-2003.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.Я.Савченко. – Київ: «Грамота», 2012. -[3, с.297]

Ромович О.А.,

*вчитель початкових класів Звенигородської
загальноосвітньої школи I-II ступенів №4
Звенигородської районної ради
Черкаської області*

ВИХОВУЄМО ВЛАСНЕ «Я»

З 1 вересня 2012 року в початковій школі розпочалося поступове впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти, який прийнято відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 року № 462, та нових навчальних програм і нових підручників.

У новій редакції Державного стандарту початкової загальної освіти знайшли своє відображення ті зміни, які відбулись за останнє десятиріччя.

Сьогодні зміст початкової загальної освіти ґрунтується на загальнолюдських цінностях і принципах науковості, системності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

В основу систематизації матеріалів нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти покладено освітні галузі, зокрема «Суспільствознавство», яка реалізує навчальний предмет «Я у світі» для 3-4 класів і передбачає створення передумов для усвідомленого сприймання і засвоєння соціальних та морально-правових норм, історичних, національно-культурних традицій українського народу. Він враховує наступно-перспективні зв'язки між довідками і основною ланкою школи.

«Найважливішим виховним спрямуванням змісту є формування в учнів найбільш значущих для українського народу цінностей: патріотизм, соціальна справедливість, первинність духовного щодо матеріального, природолюбство, людинолюбство, працелюбство, взаємоповага; виховання в дитини свого власного «Я», віри у свої сили, талант, здібності; вихованні гуманної, творчої, соціальноактивної особистості, здатної бережливо ставитися до природи, світу

речей, самої себе, інших людей, розуміти значення життя як найвищої цінності.»[1, с. 205]

Предмет «Я у світі» охоплює такі теми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ» [2, с. 159-160], що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів «Я - сім'я - школа - рідний край - Україна – світ»; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства. Головним у цьому ланцюжку є усвідомлення власного «Я», єдиного і неповторного.

Відомо, що з раннього дитинства провідну роль у розвитку Я-концепції відіграють батьки. *«Скрізь добре, але вдома найкраще»*, - свідчить народна мудрість. Рідна домівка, родина – це не тільки місце притулку, дах над головою, але й сімейне вогнище, місце захисту від негод. І саме батьки для дітей мають бути першими та найголовнішими взірцями чуйності та турботливості. Сім'я має стати справжньою школою щедрості, душевності та чуйності: ставлення до матері, батька, бабусі, дідуся, сестер та братів є випробуванням людяності. Характерною ознакою сучасності є масове збіднення родин, через що виникають конфлікти, руйнуються морально-етичні норми та родинні традиції. Саме через це знижується виховний вплив родини. Дорослі забувають, що саме в сім'ї формується характер дитини, її перші емоції й інтереси. Перед навчальним закладом постає особливе завдання – створити у дітей орієнтації на моральні цінності, формувати здатність сприймати добро, справедливість та красу довкілля. Усвідомити це допоможуть такі теми, як: *«Сім'я. Родовідне дерево»*, *«Обов'язки в сім'ї»*, *«Жити по совісті»*, *«Сімейний календар»* [2, с.159]. Роботу слід спланувати так, щоб була тісна співпраця з дорослими членами родин:

- обговорення сімейних традицій;
- створення родовідного дерева;
- скласти ланцюжок залежності одного члена родини від інших і т.д.

Становлення Я-концепції відбувається під час суспільних взаємостосунків з іншими людьми, коли дитина «дивиться, як у дзеркало, в іншу людину» і відтак формує, уточнює, коригує образ свого Я [5, с. 23].

«Такого, як я на всім світі нема, І має людина завжди своє Я.»(Віршовані оповіді О.Є.Ісаєнко). Один з показників особистісного розвитку – більш-менш реалістичне й водночас життєствердне уявлення та ставлення до себе. Дорослі мають визнавати, що й в успішних учнів є свої вади й недоліки, а неуспішні не позбавлені чеснот та здібностей.

Школа – це життєвий простір дитини. Тут вона живе і готується до дорослого життя. Тому навчально-виховний процес має бути спрямований, перш за все, на формування таких умінь, які допоможуть дитині успішно опанувати всі навчальні дисципліни та досягнути успіху в соціумі.

«Справжня школа – це багатогранне духовне життя дитячого колективу, в якому вихователь і вихованець об'єднані багатьма інтересами і захопленнями»

(В.Сухомлинський). І це справді так. Дитина має відчувати свою незалежність, своє місце, свою роль у колективі. Школа, як лабораторія для відкриття унікального «Я» кожної дитини, допомагає усвідомлювати і розкривати власні можливості та потреби.

Багато запитань, які зібрані у підручнику «Я у світі», - дискусійні і не вимагають однозначних відповідей. Наприклад:

1. Доведіть, що знання – найбільша цінність [2, с.21]

2. Під час обговорення шкідливих звичок, оформити плакат «Я відмовлюсь, якщо...» [2, с. 130].

Це привід для спільного обговорення в класі та для самостійного дослідження вдома.

Важливо допомагати учневі систематизувати, упорядковувати, осмислювати часткову інформацію, урізноманітнювати його уявлення про світ та самого себе, поглиблювати та розширювати знання про природний, рукотворний, соціальний світи та власне «Я»; надавати можливість експериментувати, досліджувати, робити вибір, приймати самостійні рішення, запитувати в дорослих про складне та незрозуміле й отримувати доступні й чіткі відповіді на свої запитання. Потрібно збалансувати роботу з формування знань та вмінь учнів з діяльністю, спрямованою на становлення їхніх особистостей.[6, с. 4]

Доцільно використовувати на уроках розвивальні ігри. Я пропоную: гру «Що таке добре, і що таке погано», тренінг «Мій родовід» (створивши кілька груп-команд, позмагатися, хто краще знає про своїх предків), гру-вікторину «Щасливий випадок» (містить чотири розділи, присвячені темам курсу, а п'ятий – «Перлини народної мудрості», присвячений прислів'ям та приказкам). Думаю, буде доречно використовувати різні види вправ для розвитку пам'яті, уяви, уваги, логічного мислення, зв'язного мовлення (наприклад: уявіть себе деревом, кущем, небом, хмаринкою, осіннім листочком).

Можна застосовувати інтерактивні вправи (обговорення, «мозковий штурм», сімейні історії, важкі ситуації та багато інших). Наприклад:

- на встановлення послідовності явищ і подій (що з чого, що – за чим);

- виявлення чемності й вихованості дітей в особистій поведінці та у ставленні до людей (як повинен звернутися хлопчик (дівчинка) до перехожого, щоб дізнатися, котра година);

- виявлення життєвої позиції щодо інших;

- на виявлення милосердя, чуйності (що ти скажеш, якщо твій друг забився і йому боляче...).[3, с.13-21]

А в позаурочний час – використовую сюжетно-рольові ігри («Салон краси», «Бібліотека», «Школа», «Театр»). Гра психологічно готує вихованців відповідно до обраної ролі самостійно вибирати способи поведінки, будувати взаємини з партнерами в реальних життєвих ситуаціях. Формуючи в дітей культуру поведінки, важливо донести до їхньої свідомості таку думку:

«Головна якість добре вихованої людини – це насамперед повага до інших людей».

Галузь «Суспільствознавство» має міжпредметний характер, який не дублює соціального й науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Водночас курс «Я у світі» є ядром виховного впливу на особистість дитини і органічно пов'язаний з системою знань, які передбачені іншими предметами, програмою позакласної діяльності, що забезпечує різнобічність та перспективність навчання, виховання і розвитку у молодших школярів власного «Я».

Навчання за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, набуває творчого характеру і має бути організованим з урахуванням таких складових творчої діяльності школярів, як самостійне перенесення знань, навичок і умінь у нові ситуації; бачення нових проблем у стандартних умовах, нової функції знайомого об'єкта; вміння бачити альтернативне розв'язування, комбінувати відомі способи вирішення проблеми, шукати оригінальні способи її вирішення.[4, с. 55]

Найголовніша мета життя людського – це творіння добра і вдячність іншим. Щоб дитина якнайкраще реалізувала свої можливості, з любов'ю і радістю прагнула пізнавати світ, свою землю, свій рід, а потім успішно реалізувала себе, потрібна регулярна клопітка праця дорослих. Все, що дитина бачить навколо себе, чим користується щодня має давати величезний поштовх до активізації її розумових процесів, сприяти розвиткові мислення, спостережливості, ініціативи і самостійності.

Даючи базові знання учням у школі, потрібно навчити їх вчитися упродовж життя, використовуючи здобуті знання на практиці.

Виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, пропонувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення – головне завдання повсякденної праці вчителя. [4, с. 56]

*«Посієш вчинок – пожнеш звичку,
Посієш звичку – пожнеш характер,
Посієш характер – пожнеш долю.»* (Народна мудрість)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2011.
2. Я у світі. 3 клас : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Н.М. Бібік. – Х. : Вид. група «Основа», 2013.
3. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. / упорядн. Стребна О.В., Соценко А.О. 6-е вид. - Х. Вид. група «Основа», 2008.
4. Розвиток інтелектуально-творчих умінь учнів у навчально-виховному процесі початкової школи. / К.Нечипоренко. - Початкова школа : наук.-метод. журнал. – 2012. -№ 11.
5. Розвиток особистості молодшого школяра в умовах модернізації навчально-виховного процесу. / О. Жигайло, О. Шаран. - Початкова школа :

наук.-метод. журнал. - 2009. - № 10.

6.Актуальні питання з громадянської освіти: Збірник матеріалів. 3-4 класи / Упор.: О.В. Стребна. – Тернопіль:Мандрівець, 2008.

Зацарінна О. М.,

*вчитель початкових класів навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа I-III ступенів №3 – колегіум»
Смілянської міської ради Черкаської області*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УРОКІВ «Я У СВІТІ» ЯК ВАЖЛИВА УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛЯРІВ

Предмет «Я у світі» розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей із природним та соціальним оточенням.

У пояснювальній записці до Програми зазначено, що одним із основних завдань предмета «Я у світі» є «розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування із соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання та солідарності з іншими людьми».

Розвиток соціальної компетентності молодших школярів може супроводжуватися окремими психологічними проблемами. Це пов'язано з тим, що спілкування й відносини дітей дошкільного та молодшого шкільного віку проходять досить складний шлях вікового розвитку.

Практично в кожній групі дитячого садка розгортається складна й часом драматична картина міжособистісних стосунків дітей. Дошкільники дружать, сваряться, миряться, ображаються, ревнують, допомагають один одному, а іноді роблять дрібні «капості». Усі ці відносини гостро переживаються й несуть масу різноманітних емоцій. Емоційна напруженість і конфліктність у сфері дитячих відносин значно вище, ніж у сфері спілкування з дорослим.

Зі вступом до школи соціальне оточення дитини молодшого шкільного віку розширюється: в ньому з'являються однокласники та вчитель. В умовах нової провідної діяльності (навчання) дітям потрібно дотримуватись нових форм поведінки, тому взаємини з дорослими та однолітками перебудовуються. При цьому активізуються певні особистісні якості дитини: активно формуються й розвиваються навички спілкування з учителем та ровесниками, зав'язуються

міцні дружні стосунки. Проте дитячий колектив може активізувати й негативні якості дитини, стимулювати агресивність, викликати стійкий конфлікт дитини з однолітками, надмірну гнучкість, підкорення більшості [1, с. 207].

Для того, щоб забезпечити успішну реалізацію завдання соціалізації дітей на уроках «Я у світі», подолати негативні прояви соціальної взаємодії дітей вчителю необхідно організувати дієвий постійний психологічний супровід викладання цього предмета.

Ще до початку уроку вчителю варто вжити ряд заходів для позитивного налаштування дітей на сприйняття навчального матеріалу та активної взаємодії дітей. Сприятливий емоційний стан – одна із найголовніших складових успіху уроку «Я у світі».

Це дуже важливо, щоб маленькі школярі приходили до класу, облаштування якого налаштовує на позитивний лад. Довкілля класної кімнати повинно бути предметом постійної уваги вчителя – воно має діяти на дитину заспокійливо, знімати психологічну напругу, сприяти виникненню гарного настрою. Діти відразу помічають, що свіжі квіти на вчительському столі приємно пахнуть і додають фарб; вони милуються рослинами, відчуваючи естетичне задоволення. Для створення святкового настрою у класній кімнаті можна розвішати кольорові кульки, гирлянди, інші прикраси. За таких умов учень, відчинивши двері до класу, відразу відчуватиме приязну атмосферу, що дозволить йому почуватися у класі комфортно.

Важливо підготувати до уроку обладнання, яке дозволить зацікавити дітей вивченням теми та спонукатиме до активної взаємодії. Наприклад, до уроку з теми «Зовнішність людини» потрібно розмістити на дошці (на стенді або стіні) портретні зображення дітей і дорослих, рідних і близьких людей школярів, видатних особистостей. Відповідно вчитель готує завдання, які спонукають дітей висловлюватися щодо зовнішності різних людей, робити припущення, як зовнішність розкриває внутрішній світ людини, обговорювати це питання у парах та групах. Крім цього вчитель готує люстерка, щоб учні могли розглянути свою зовнішність та описати її. В такій психологічно сприятливій атмосфері учні не лише краще сприймають навчальний матеріал, але й почувуються вільно й розкуто у спілкуванні та взаємодії.

Перед початком занять або на перервах, а можливо, під час уроку вчитель може запропонувати учням прослухати кращі зразки музики XVII – XVIII ст.: «Чотири пори року» Антоніо Вівальді, «Музику на воді» Генделя. «Канон у D-dur» Йоганна Пахелбела, твори Баха. Як доводять учені, музика вводить людину у спеціальний стан релаксації, коли мозок найбільш відкритий для сприйняття інформації. Особливо ефективно налаштовує на навчання барокова музика. Вона відмикає «емоційні двері» до суперпам'яті – лімбічної системи мозку. Ця система не лише опрацьовує емоції, а й слугує містком між свідомістю й підсвідомістю.

Активізувати роботу мозку може і легка зарядка, яку вчитель проведе з учнями перед уроками. Психологи вважають, що надзвичайно позитивно впливає на роботу мозку поєднання фізичних рухів з музикою. Учитель може

запропонувати дітям перед уроками або на перервах потанцювати або виконати танцювальні вправи під музику. Таке поєднання рухової активності та музики сприяє припливові до мозку кисню (мозок переважно працює на кисні та глюкозі). А такі вправи під музику як просте жонгливання або кількаразове підняття догори одночасно лівої ноги і правої руки, а потім навпаки – правої ноги і лівої руки, – стимулюють миттєву взаємодію між правою і лівою півкулями мозку.

Отже, поєднуючи візуальні, аудіальні та рухові засоби, вчитель може бути впевненим, що активізовано три рівні мозку дітей, які відповідають за мислення, почуття й діяльність, тобто психологічно учень налаштований на урок та соціальну взаємодію.

Урок «Я у світі» характеризується активним залученням дітей до взаємодії: робота в парах, робота в групах, інсценізування тощо. Щоб налаштувати дітей на спільну діяльність, учитель має регулярно пропонувати школярам перед уроками виконати психологічні вправи: «Усмішка» (учні мають заходити до класу з посмішкою, посміхнутися своєму сусідові, іншим дітям, учителю); «Комплімент» (учень, який зайшов до класу, має сказати комплімент комусь із однокласників). Учня можна запропонувати заспівати разом пісню для підняття настрою, для релаксації розмасажувати один одному шию та плечі.

Емоційне налаштування на сприйняття навчального матеріалу та позитивну взаємодію дітей на уроці ефективно здійснювати за допомогою психогімнастики. На початкових етапах уроків «Я у світі» можна запропонувати школярам виконати наступні психогімнастичні вправи.

- Кожен учень по черзі висловлює побажання класу на урок, кидаючи м'яч або інший предмет комусь із учнів.
- Встати і помінятися місцями з тим, кого найбільше поважаєш.
- Учитель пропонує учням подарувати посмішку та лагідно доторкнутися один до одного. Можна при цьому сказати щось приємне однокласнику, побажати йому успіху та гарного настрою.

Традиційні шкільні системи часто ігнорують роль налаштування дітей на навчання. У сучасній школі визнається важливим, щоб учень міг «розкритися» ще до того, як приступить до навчання. І тільки «розкрившись» емоційно, можна досягти стану максимальної зосередженості на уроці.

Надзвичайно важливо для створення сприятливої атмосфери на уроці «Я у світі» використовувати психологічні ігри. Психологічні ігри створюють сприятливу атмосферу для розвитку дитини, спрямовані на досягнення взаємопорозуміння та побудову партнерських взаємовідносин між дітьми, між дорослими та дітьми; допомагають враховувати потреби дитини, а також можливості педагога в конкретній ситуації при вивченні певної теми.

Так, наприклад, під час уроків з вивчення тем: «Зовнішність», «Людські чесноти», «Вияви характеру», «Неповторність кожної людини» можливе залучення дітей до виконання наступних психологічних ігрових вправ.

«Чарівні окуляри»

Учитель показує дітям коробку й повідомляє:

- Тут у мене лежать «чарівні окуляри». Той, хто їх одягне, буде бачити в інших людях лише гарне, навіть ті гарні риси, які людина приховує. Той, хто одягне ці окуляри, сам стане кращим.

Учитель одягає окуляри, підходить по черзі до кожної дитини і каже про неї щось гарне. Він пропонує дітям приміряти ці окуляри і помітити в товаришеві те, чого діти не бачили раніше. Діти по черзі приміряють «чарівні окуляри» і називають гарні риси своїх однолітків.

«Комплімент»

Учні кидають м'яч один одному, промовляючи при цьому, що їм подобається в партнерові.

«Психологічний автопортрет»

Учні самостійно або колективно (можливо, у групах або парах) з'ясовують:

- За яке «Я» мене можна любити?
- За яке «Я» мене можна посварити?
- Яке «Я» можна змінити?
- Яке «Я» іноді заважає в навчанні?
- Яке «Я» рятує в різних життєвих ситуаціях?
- Яке моє «Я» мені подобається?

На уроках, на яких розглядаються теми з розділу «Людина серед людей», можна запропонувати школярам наступні психологічні ігри та психогімнастичні вправи.

«Добра тварина»

Діти стоять, тримаючись за руки. Ведучий тихим голосом говорить: «Ми одна велика, добра тварина. Послухаймо, як вона дихає!» Усі прислухаються до свого дихання і дихання сусідів. «А тепер подихаймо разом!» Видих – усі роблять два кроки назад. Вдих – два кроки вперед. «Так не тільки дихає тварина, так чітко й рівно б'ється її велике, добре серце. Стук – крок уперед, стук – крок назад. Ми всі беремо дихання та стук серця цієї тварини собі. Ми – єдине ціле».

«Веселі друзі»

Діти об'єднуються у пари. Кожна пара по черзі розіграє таку ситуацію: двоє друзів, які все літо не бачилися, нарешті зустрілися в школі. Вони радісно вигукують, підбігають один до одного, обіймаються, стрибають від радості, сміються кружляють у танці

«Подарунок»

Учні стоять у колі. Починаючи з ведучого, кожний по черзі засобами пантоміми зображує якийсь предмет чи поняття і «дарує» його сусіду (морозиво, квітку, кішку, сонце, свій настрій тощо). Сусід «приймає подарунок» і робить якийсь інший подарунок наступному учаснику.

«Один до одного»

Учні стоять парами. Ведучий дає команди: «Рука до руки!», «Вуха до вуха!», «Спина до спини!», «Плече до плеча!», «Віч-на-віч!» тощо.

За командою: «Один до одного» змінити пари.

«Так, як мама обіймає»

Глибоко вдихнути носом, руки розвести в різні боки, затримати подих на три секунди, видихнути, обійняти себе так міцно, як тільки мама обіймає.

Дієвий метод психологічного впливу на дитину, який може використовуватися у роботі з молодшими школярами на уроках «Я у світі» з діагностичною, педагогічною, профілактичною та лікувальною метою, – це кольоротерапія.

Кольоротерапія – це вплив кольору на самопочуття, фізіологію дитини; активізація діяльності органів і систем.

Умовно можна виділити три рівні використання кольоротерапії:

1. Організаційні можливості кольору (система освітлення та кольорове оформлення інтер'єру класу).
2. Педагогічні можливості кольору (навчання, розвиток, виховання дітей).
3. Реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, лікування, психологічний колорит).

Завдяки кольорам значно розширюється індивідуальна сфера переживань. Діти за допомогою квітки-семиквітки самостійно визначають свій емоційний стан відповідно до кольорової гами: жовтий – радість; червоний – щастя; синій – образа; зелений – спокій; сірий – сум; помаранчевий – здивування; коричневий – втома.

На уроках «Я у світі» варто залучати школярів до виконання наступних вправ за технологією кольоротерапії [4].

Графічна вправа «Малюємо себе»

Мета: створювати умови для усвідомлення дітьми себе як індивідуальності; розвивати особисту емоційну сферу дитини.

Обладнання: кольорові олівці, фломастери, папір.

Завдання. Намалюйте кольоровими олівцями себе зараз і себе в минулому.

Рекомендації педагогу: обговоріть з дітьми деталі малюнка; у чому вони відрізняються; з'ясуйте, що дитині подобається і що не подобається в собі, що їй хотілося б змінити.

Графічна вправа «Мої друзі»

Мета: діагностування та з'ясування проблем у міжособистісних стосунках дитини.

Обладнання: кольорові олівці, фломастери, папір.

Завдання. Намалюйте кольоровими олівцями своїх друзів. Можна намалювати їх як людей, а можна у вигляді тварин, птахів, квітів, дерев тощо.

Рекомендації педагогу: після малювання потрібно обговорити малюнок з дитиною, запитавши її, хто тут намальований, чому вона намальовала саме цих дітей? Чому намальовала їх в певному образі?

Діагностична вправа «Кольоровий настрій»

Мета: діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону.

Обладнання: на ватмані намальоване коло, розділене на сектори: червоний – активність, фіолетовий – сум та тривога, жовтий – спокій та задоволення, зелений – задумливість, мрійливість.

Завдання. Прислухайтеся до себе. Що ви відчуваєте: радість чи сум, спокій чи тривогу? Чому? Якого кольору ви уявляєте свій настрій?

Діти мають поставити свої фішки-сердечка на той сектор кола, який відповідає їхньому настрою.

Графічна вправа «Хвилинка-кольоринка»

Мета: діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; емоційний відпочинок дитини.

Обладнання: кольорові олівці, фломастери, папір.

Завдання: намалюйте те, що побажаєте (просто лінії, кульки, сніжинки, квіти тощо), використовуючи кольорові олівці або фломастери.

Час на виконання вправи: 4 – 5 хв.

Вправа «Хвилинка – кольоринка» (варіант 2)

Мета: емоційне розвантаження, відпочинок школяра.

Обладнання: картки або серветки різних кольорів.

Завдання: оберіть серветку певного кольору, сядьте зручніше, розслабтесь і дивіться протягом 5 хвилин на обраний колір.

Час на виконання вправи: 5 хв.

Вправа «Фантазія»

Мета: підняття настрою та тону за допомогою кольорів; розвиток творчої уяви та фантазії.

Обладнання: кольорові полотна розміром 1,5м на 1,5м., червона квітка.

Хід вправи. Учні сідають біля тканини потрібного кольору і уявляють, що вони, наприклад, на березі моря чи річки або, тримаючи в руці червону квітку, вони уявляють себе нею. Діти розповідають про свої відчуття.

Отже, психологічний супровід уроків «Я у світі» сприяє розвитку пізнавальної, емоційно-вольової сфери учнів, створює умови для успішної соціальної взаємодії школярів на уроках «Я у світі».

Список використаної літератури

1. Кононко О. Л. Ціннісне ставлення до себе як складова соціальної компетентності дошкільника / О. Л. Кононко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: сб. наук. пр. – 2005. – № 8. – С. 193 – 199.
2. Синиця О.В. Як активізувати мозок молодшого школяра для запам'ятовування великого обсягу навчальної інформації // Відкритий урок: розробки, технології, досвід – 2012. – №11
3. Социально-психологические условия развития мотивации достижения у детей младшего школьного возраста. [Електронний ресурс]. – Методичний портал:

Режим доступу – <http://xreferat.ru/77/3804-1-social-no-psihologicheskie-usloviya-razvitiya-motivacii-dostizheniya-u-deteiy-mladshego-shkol-nogo-vozrasta.html>

4.Хижняк Л.О. Нестандартні методи психологічної допомоги: кольоротерапія. // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2014. – №3

Бондарчук Л. В.,

вчитель початкових класів

*Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №15*

Черкаської міської ради

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ»

Наше суспільство має потребу в підготовці освічених людей, що володіють не тільки знаннями, уміннями і навичками, а й сформованими морально-ціннісними рисами особистості громадянина і патріота. Сама по собі освіта не гарантує високого рівня моральної вихованості, бо вихованість – це якість особистості, що визначає в повсякденній поведінці людини його ставлення до інших людей на основі поваги і доброзичливості до кожної людини.

У короткому словнику по філософії поняття «моральність» прирівнюється до поняття «мораль». «Мораль» (латин. *Mores* – вдачі) – норми принципи правила поведінки людей, почуття, судження в яких виражається нормативна регуляція відносин людей один до одного і суспільним цілим». У Ожегова С.І. ми читаємо: «Моральність – це внутрішні духовні якості, якими керується людина, етичні норми, правила поведінки, що визначаються цими якостями».

Діти молодшого віку не завжди усвідомлюють важливість і необхідність дотримання визнаних у суспільстві норм і правил поведінки. Саме педагоги в процесі повсякденного життя і діяльності підводять дітей до розуміння норм і правил поведінки

Ще В.А. Сухомлинський говорив про те, що необхідно займатися моральним вихованням дитини, вчити «вмінню відчувати людину». Він вважав, що «непорушна основа морального переконання закладається в дитинстві, коли добро і зло, честь і безчестя, справедливість і несправедливість доступні розумінню дитини – лише за умови яскравої наочності, очевидності морального сенсу того, що він бачить, робить, спостерігає».

Самі моральні знання мають не менше значення для загального розвитку школярів, ніж знання з конкретних навчальних предметів.

Важливим елементом формування культури особистості В.О. Сухомлинський вважає засвоєння вимог, правил, норм поведінки, в яких розкривається «азбука моральної культури».

1. Ти живеш серед людей. Кожний твій вчинок, кожне твоє бажання відбивається на людях, які тебе оточують. Є чітка межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна.

2. Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Люди дають тобі щастя дитинства. Плати їм за це добром.

3. Всі блага і радість життя створюються працею, своєю працьовитістю ти примножуєш честь сім'ї, роду і створюєш своє ім'я.

4. Будь добрим і чуйним до людей. Допмагай слабким і беззахисним. Безпосередність породжує байдужість, байдужість породжує самолюбство, а самолюбство – джерело жорстокості.

5. Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості. Найбільше зло – відступництво, зрада високих ідеалів.

Добро і зло – основні поняття моральності. Вони відомі всім із раннього дитинства, коли дитина пізнає, що таке «добре» і що «погано» на основі казок, де добро завжди перемагає зло.

У стосунках між дітьми виникають і негативні риси: заздрість, злість, хитрість, злорадість, несправедливість. Адже діти виховуються не лише на добрих прикладах, а й на негативних.

У молодшому шкільному віці діти можуть одну і ту ж людину сьогодні вважати недоброю, злою, а завтра – доброю, залежно від її конкретних дій. Саме педагогу необхідно акцентувати увагу на розумінні можливої моральної поведінки, на ставленні дитини до доброго і недоброго, на формуванні правильних моральних оцінок. Уміти бачити та виділяти в будь-якій діяльності школярів моральність, пов'язану з характером їхніх стосунків з іншими людьми.

Саме тому і завданнями предмету «Я у світі» є:

- сприяти формуванню в дітей самосвідомості, самооцінки і почуття власної гідності як основи становлення гармонійно розвиненої особистості;
- розширювати, поглиблювати, систематизувати знання дітей про моральні норми і правила культурної поведінки;
- поглиблювати знання учнів про людину та моральні взаємини в суспільстві, основні моральні норми, цінності українського суспільства та людства, правила етикету і культури поведінки;
- формувати практичні вміння і навички культурної поведінки, дбайливого ставлення до оточуючих та природи;
- розвивати вміння справедливо оцінювати свої та чужі вчинки;
- узагальнювати та накопичувати досвід моральної поведінки;
- формувати позитивне ставлення й мотивацію до застосування моделей поведінки, орієнтованих на моральні цінності українського суспільства;
- стимулювати пізнавальний інтерес учнів до основ моральної культури.

Курс «Я у світі» як передбачає певні особливості організацій навчально-виховного процесу в початкових класах. Молодші школярі емоційно вразливі. У них переважає конкретно-образне мислення та нестійка увага. Формами роботи з дітьми на уроках повинні бути: тематичне малювання, рольові та імітаційні ігри, обговорення казок, оповідань, фільмів, бесіди, тестування, розв'язання ситуацій, розвивальні вправи.

Зміст занять передбачає активне підведення учня до пізнання самого себе, усвідомлення ним своїх позитивних рис характеру, до пізнання інших людей і орієнтування у звичайних життєвих ситуаціях; спрямування учнів на досягнення успіху, виховання любові до держави, поваги до сім'ї.

Зміст підручника «Я у світі» надає вчителю матеріал для проведення виховної роботи на уроках та формує свідомість учнів, їх уявлення про найпростіші норми моралі.

Особливе значення в змісті відведено таким темам:

- Вияви характеру (чесність, доброта, щедрість, працьовитість).
- Людські чесноти (ввічливість, милосердя, доброзичливість, поступливість, наполегливість, відповідальність)

На уроках можуть виникати і створюватись різні за значенням і змістом ситуації, що можуть вирішувати конкретні виховні задачі. Особливо велике виховне значення має ситуація успіху, яка викликає радість навчання, бажання працювати.

На організацію уроку, підвищення його виховної ефективності впливають ігри та ігрові прийоми. Гра організовує, привчає учнів до порядку, підвищує активність, увагу і спостережливість. Під час гри дитина переборює невпевненість, відкриває в собі нові сили, творчі можливості. У всіх ігрових ситуаціях обов'язковою умовою для їх виховного значення є прояв старанності, пильності, чесності, скромності, товариської взаємодопомоги.

В умовах ігрових відносин дитина добровільно засвоює нормативну поведінку. В іграх, більш ніж де-небудь, потрібно від дитини вміння дотримуватись правил.

Порушення правил діти з особливою гостротою помічають і висловлюють свій осуд порушнику. Якщо дитина не підкориться думці більшості, то йому доведеться вислухати багато неприємних слів, а може, і вийти з гри. Так дитина вчиться зважати на інших, отримує уроки справедливості, чесності, правдивості. Гра вимагає від її учасників вміння діяти за правилами.

Про ефективність морального виховання учнів свідчить те, наскільки добре діти знають і вміють виконувати правила поведінки:

- наскільки цінними для них вважається доброта, чуйність, справедливість, ввічливість;
- чи вміють діти поступатися один одному, піклуватися про інших;
- як вміють виконувати свої обіцянки;
- наскільки сміливо й рішуче виступають проти недоліків, несправедливості і грубості.

Пропоную розробку уроку на тему:

Людські чесноти.

Тема: Ввічливість.

Мета: ознайомити учнів з позитивними і негативними рисами характеру людини і вчити учнів аналізувати ситуації; характеризувати достойні і недостойні вчинки; передбачати наслідки своїх вчинків; виховувати повагу до оточуючих.

ХІД УРОКУ

1. Організація класу до уроку.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

1. Є красива легенда. Коли народжується дитина, Бог запалює на небі нову зірку і посилає до дитини янгола-охоронця. Уві сні янгол цілує дитя тричі: в чоло – аби воно було розумне, в личко – щоб було красиве, та в груди, аби здоров'я, любов і доброта вселилися в його тіло, серце та душу. Янгол-охоронець охороняє нас від біди. Якщо людина робить добрі справи, то Янгол радіє, а якщо погані – плаче, тужить, втрачає свої сили.

Сьогодні поговорим до пуття

Про нас, характер, звички та життя.

2. Читання оповідання вчителем.

– Які асоціації у вас викликає назва оповідання?

Ввічливий кролик

Жив собі кролик, дуже скромний і ввічливий.

Якось ішов він додому і раптом побачив лисицю. Вона була голодна і сердита. Кролик миттю кинувся до печери, щоб заховатися. Він не знав, що там живе змія, але на всяк випадок вирішив привітатися – хоча б і з печерою – адже він був вихованим:

– Доброго дня, добра печеро. Будь ласка, дозвольте мені увійти.

Змія дуже зраділа, почувши кроликів голос – адже вона так любила кроляче м'ясо!

– Заходьте, – гостинно запросила вона.

Але кролик вже здогадався, з ким має справу.

– Пробачте, що потурбував вас, – сказав він. – Я зовсім забув, що мене чекає кролиця. До побачення.

Вдома кролик подумав про те, що **ввічливість ще нікому не завадила.**

– Чи справдилися ваші сподівання?

3. Інтерактивна гра. "Я думаю..."

– Які риси характеру проявив кролик?

4. Цікаво знати... Поляки називають ввічливу людину *гречною!* зробімо переклад слова *ввічливий* польською мовою. Так, гречний!

У російській мові *вежливый* первісно означало *той, хто відає, знає.*

В англійській мові *polite* (ввічливий) спільнокореневе з *politics* – *політика.*

І справді, ці поняття зв'язані між собою, чи не так?

– Які ви знаєте ввічливі слова?

– Доброго ранку! – прокинувшись, кажете ви матусі й таткові або вчителю, коли він заходить до класу, товаришу.

- До побачення! – йдучи зі школи додому.
- Дякую, спасибі, – щиро промовляєте за зроблену вам послугу, і від цих слів стає приємно і хороше.

Поміркуйте, чому від цих слів стає приємно і хороше?

5. Групова робота. Складіть прислів'я.

Прочитайте і поясніть, як ви їх розумієте.

- ✚ Шануйте людей і вас шануватимуть.
- ✚ Скромність прикрашає людину.
- ✚ В чужому домі будьте привітними.
- ✚ Не хвали сам себе, нехай тебе люди похвалять.
- ✚ Не одяг прикрашає людину, а її добрі справи.

6. Гра "Світлофор ввічливості"

На партах сигнальні картки червоного і зеленого кольорів.

– Я зачитую репліку, а ви повинні просигналізувати карткою, де правильно вчинили діти, а де-ні.

"Дайте мені хлібину" – звертається хлопчик у магазині до продавця.

"Вибаchte, будь ласка, я штовхнула вас ненавмисне", – каже дівчинка в автобусі.

"Покличте до телефону Марину!"

"Люба бабуся, я із задоволенням тобі допоможу!"

III. Підсумок.

- Будьте чемними і ввічливими зі всіма людьми.
- Під час зустрічі вітайтеся і не забувайте прощатися.
- За допомогу дякуйте.
- Ніколи не запізнюйтеся, бережіть свій і чужий час.
- Поступайтеся місцем старшим.
- Завжди приходьте на допомогу.

Весь секрет в тому, що тільки до ввічливої, вихованої і доброї людини сторонні люди завжди ставляться по-доброму. Тільки таку людину всі люблять, поважають. А в неї є вірні і надійні друзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Критерії моральної вихованості молодших школярів. Книга для вчителя за ред. Бега І. Д., Рад. школа. 1989
- 2.Матвієнко О. В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. К. Ст. 1999
- 3.Савченко О. Я. Виховний потенціал поч. освіти. К. 2009
- 4.Шилова М. І. Проблема цінностей і мети виховання. Класний керівник. 2001. № 3
- 5.Сухомлинський В. А. Вибрані педагогічні твори. 1980
- 6.Рахімов О. З. Роль морального виховання у формуванні особистості. Класний керівник. 2001. № 6
- 7.С. Л. Коробко, О. Ф. Бикова. Заняття з морального орієнтування молодших школярів. К.: «Техніка», 2003

Руденко С. В.,
*вчитель початкових класів,
Конельськопопівської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Жашківської районної ради*

РОБОТА З ПРИСЛІВ'ЯМИ ТА ПРИКАЗКАМИ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Головною метою української освіти є створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління, здатного навчатися впродовж життя, створення і розвиток цінностей громадянського суспільства.

Вчитель початкової школи зміцнює маленьку душу, утверджує людські цінності, прагнення до добра, любові, істини. Виховання в молодшому шкільному віці Сухомлинський В.О. називає «школою сердечності». Особливу роль у духовному і моральному вихованні відіграють уроки громадянської освіти.

Навчальний предмет «Я у світі» спрямований на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. В учнів поступово формується ставлення до себе, до соціального середовища, розвивається їхня самосвідомість й самовизначення, прагнення до самовдосконалення. «У нашому суспільстві надзвичайно тонкий озоновий шар культури, міліють її джерела. Обсяг інформації зростає, натомість духовність, загальний рівень культури людей, як свідчать соціологічні дослідження, знижується». Духовно багата особистість у своїй діяльності керується почуттями і поняттями істини, добра і краси. Вона вміє мріяти, творити, прагне зробити світ справедливішим, прекраснішим.

Виховне спрямування змісту предмету «Я у світі» - це формування в учнів патріотизму, соціальної справедливості, первинності духовного щодо матеріального, працелюбства, взаємоповаги, виховання в дитини свого власного «Я», віри в свої сили, талант, здібності; виховання гуманної, творчої, соціально активної особистості, здатної бережливо ставитися до природи, світу речей, самої себе, інших людей, розуміти значення життя як найвищої цінності. Прислів'я та приказки - це мовне багатство, яке містить у собі високу мораль, розум народу. Це правовий кодекс, перевірений багатьма поколіннями українців. В них можна знайти пораду, підтримку, осуд. Різні завдання з короткими влучними народними висловами повчального характеру зацікавлюють учнів на уроках, активізують їх роботу, вчать глибоко мислити, аналізувати.

Прислів'я приваблюють не тільки своєю яскравістю, співзвуччям. Вони впливають на думки і вчинки людей. Кінцева мета прислів'їв - це виховання.

Їх можна згрупувати за темами, що вивчаються в 3-4 класах. Потім застосовувати різні вправи та завдання: «Початок - кінець», «Поєднай частини і утвори прислів'я», «Склади прислів'я із розсипаних слів», «Роз'єднай слова і

запиши прислів'я», «Хто більше?», «Підпиши малюнок». Учні можуть працювати індивідуально, в парах, в групах.

«Людина»

Життя прожити - не поле перейти.
Літа плывуть, як вода.
Життя біжить - як музика дзвенить.
Ніхто не знає, що його в житті чекає.

«Людина серед людей»

(Дбай про своє добре ім'я)

Хочеш собі добра, не роби нікому зла.
Добре діло твори сміло.
Добре роби, добре й буде.
Раз добром нагріте серце вік не прохолоне.
Доброму скрізь добре.
Хто людям добра бажає, той і собі має.
Злість до добра не доводить.
Не всяка стежечка без споришу, не в кожній людині добра душа.

(Людські чесноти: байдужість)

Моя хата скраю, я нічого не знаю.
Не моє горить, не буду гасить.
І чути не чув, і бачити не бачив.

(Навчання як складова життєвого успіху)

Книга вчить, як на світі жити.
Книга не прямик, а дітей до себе манить.
Вчення - світ, а невчення – тьма.
Хто більше читає, той більше знає.
Хто хоче більше знати, треба менше спати.
Пташка красна своїм пір'ям, а людина знанням.
Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
Ніколи не кажи: «Не вмію», а кажи «навчуся».
Вчитися ніколи не пізно.
Учитись – однаково, що гребти проти течії: тільки перестав - і тебе понесло назад.
Нема науки без муки.
Не бійся, коли не знаєш: страшно, коли знати не хочеться.
Гарно того вчити, хто хоче все знати.

(Правила поведінки в гостях)

Мийся біленько, бо гості близенько.
У гостині останній починай їсти, а першим переставай.
Просимо їсти, та ніде сісти.

Чим багатий, тим і радий.
Яке частування, таке й дякування.
Хто пізно приходить, той сам собі шкодить.
Прийшов провідать, та зостався обідать.

(Про лінивих)

Лінь – гірше хвороби.
Лінивому все ніколи.
Без охоти немає роботи.
Робить, як мокре горить.
То снідаю, то обідаю – і погуляти ніколи.
Під лежачий камінь і вода не тече.

(Про працьовитих)

Більше роби та менше говори.
Мала бджілка, а й та працює.
Терпіння і труд все перетруть.
Очам страшно, а руки зроблять.
Хто не робить, той не їсть.
Не той молодець, що починає, а той, що кінчає.
Без муки нема науки.
У нього все горить в руках.
На дерево дивись, як родить, а на людину – як робить.

(Сім'я)

Шануй батька і неньку, то буде тобі скрізь гладенько.
За науку – цілуй батька і матір у руку.
Нема того краму, щоб купити маму.
На сонці тепло, а біля матері добре.
Свій хоч не заплаче, то бодай скривиться, а чужий і не подивиться.
Найдорожчий скарб, як в родині лад.
Пташка радіє весні, як дитя матері.

«Людина в суспільстві»

Козацькому роду нема переводу.
Степ та воля – козацька доля.
Мир усі люблять, а один одного гублять.
Коли зброя говорить, закони мовчать.
Згода будує, а незгода руйнує.
Від сварки до бійки – один крок.
Йому посваритися, що дурному з гори скотитися.
Хоч в лоб, хоч по лобі.

«Людина у світі»

(Україна – рідний край)
Всюди добре, а вдома найліпше.
Рідна земля і в жмені мила.
На чийй землі землі живеш, того й воду п'єш.
За рідний край і життя віддай.
Свого не цурайтесь і чужому научайтесь.
Жити – Вітчизні служити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Людина і суспільство. К.: «Перун», 2006.- 414с.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 кл.- К.:Видавничий дім «Освіта», 2012.-204-211с.
3. Навчання і труд поряд ідуть. К.: «Веселка», 1989.-39с.
4. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. К.: Богданова А.М., 2009.-8,118с.
5. Усі крилаті вислови, прислів'я, приказки, загадки. Х.: «Торсінг плюс», 2009.- 319с.
6. Хрестоматія школяра. К.: «Школа», 2001.-170с.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОІПОПП
Зам. № 1435 Тираж 100 пр.

18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1